

"Mühendisler ve mimarlar özlük haklarını tartıştı"

Sayfa 2

Doğal gaz kazasının düşündürdükleri...

1995 yılının ilk günü sabah saat 6.00 sularında bombanın patlamasını andıran bir ses...

Sayfa 2

TSE usulü ihale

TSE 18 Kasım 1994 tarihinde Araç ve Muayene İstasyonları Yapımı ve İşletilmesiyle ilgili bir ihale açmıştır...

Sayfa 4

Kömür ve hava kirliliği

Gündemde hava kirliliği, kömür kullanımı ve İstanbul gerçeği göz önündedir.

Sayfa 5

Kobe Depremi hakkında...

Ülkemizde Depremler önlenemez, ama hasarı önlenebilir görüşü doğrultusunda deprem eğitimi yapılmalıdır.

Sayfa 8

Boğaziçi Planları için verilen iptal kararı hakkında
İstanbul 1. No'lu İdare Mahkemesi, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanınca 15.07.1988 tarihinde onaylanan 1/5000 ölçekli Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkileme Bölgeleri Nazım İmar Planı Revizyonu hakkında Oda'mızın dava sonucunda 12.01.1995 gün ve 1992/522 Esas no ile, "imar planları iptal kararı" verdi.

Sayfa 6

MÜHENDİSLİK VE MİMARLIKTA ÖLÇÜ

GÖRÜŞLER

Gümrük Birliği sürecinde MMO İstanbul Şubesi'nde bilgilendirme toplantılarına katılan uzmanların görüşleri

Sayfa 3

YIL: 6 • SAYI: 42 • MART 1995 • AYLIK MESLEKİ GAZETEDİR

Denize düştük, Gümrük Birliği'ne sarılıyoruz

Türkiye, ortaklığa girmek için 1959 yılında AET'ye başvurmuş ve 12 Eylül 1963'te imzalanan ve 1 Aralık 1964'de yürürlüğe giren Ankara Anlaşması, Gümrük Birliği (GB)'ne giriş sürecini başlatmıştır.

1963 Ankara Anlaşması ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol taraflar arasında GB aracılığıyla bütünleşmeyi esas almıştır.

Buna göre 1971 yılında AB, Türkiye sanayi ürünlerinden gümrük vergilerini ve eş etkili vergileri kaldırmıştır. Türkiye ise benzer uygulamayı 1973 yılında 12 ve 22 yıllık listeler biçiminde düzenlenen mal gruplarına göre yürürlüğe koymayı taahhüt etmiştir. 22 yıllık süre 1 Ocak 1995 tarihinde ta-

1952 yılında kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile başlayan Avrupa Bütünleşmesi, 1958 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun kurulmasıyla bugün Avrupa Birliği (AB)'ne dönüşen sürece girmiştir.

amlanmıştır.

Ancak bu süreçte 70'li yıllarda ekonomik sorunlar nedeniyle Türkiye indirimleri gerçekleştirememiş, 12 Eylül darbesinin ardından siyasi partilerin kapatılması nedeniyle 1981 yılında AB tarafından 4. Mali Protokol askıya alınmıştır. Bu noktada

AB'nin Askeri Darbeye değil siyasi partilerin kapatılmasına tepki göstermesi dikkat çekicidir.

4. Protokol'un dondurulmasından sonra, süreç 90'lı yılların başından itibaren yeniden işlemeye başlamış ve 1 Ocak 1995'de GB'ye geçileceği Türkiye tarafından beyan edilmiştir.

Ancak bu arada takvim gereği 1986 yılında gerçekleşmesi gereken işgücünün serbest dolaşımı unutulmuş ve bir daha da her iki tarafa da gündeme getirilmemiştir.

GB sanayi ürünlerini kapsamaktadır ve iki boyutta ele almak olanaklıdır.

Birinci boyut, tarife bazında uyumu oluşturmada ve AB menşeli tüm sanayi ürünlerine gümrük ve eş etkili tüm vergilerin, tüm miktar kısıtlamalarının kaldırılmasını ve Ortak Gümrük Tarifesi'nin (OGT) üçüncü ülke menşeli mallara uygulanmasını kapsamaktadır.

İkinci boyut ise mevzuat bazında uyumdur. Mevzuat uyumu, rekabet hukukuna uyumu ve ortak ticaret politikasına uyumu içermektedir. Bu

kapsamda;

- Her türlü yatırım ve ihracat teşviki AB normlarında verilecektir.
- Kamu ihalelerinde AB mevzuatı uygulanacaktır.
- İç vergi uygulamalarında milli ayrıcalık kaldırılacaktır.
- Çevre ve tüketiciyi koruma, AB normlarına göre düzenlenecektir.
- AB Gümrük Kodu uygulanacaktır.
- Türkiye hiçbir şekilde üçüncü ülkelerle ticaret anlaşmaları imzalamayacak, mevcut anlaşmalar iptal edilecek ve AB'nin imzalandığı anlaşmalar aynen kabul edilecektir.
- AB'nin ortak ticaret politikası dahilindeki üçüncü ülkelere karşı uyguladığı tarife dışı engellerini Türkiye'de uygulayacaktır.

Devamı 7. Sayfada

AT Türkiye ilişkileri

1963
12 Eylül; Türkiye ile AET'yi bir gümrük birliğine götürecektir ve ilerde de tam üye durumuna sokabilecek olan (ortaklık anlaşması) Ankara Anlaşması imzalandı. Bu anlaşmanın 10. maddesi Türkiye-AT arasındaki bir gümrük birliği kurulmasını esasını kapsar.

1964
1 Aralık; Türkiye-AET Ankara Anlaşması resmen yürürlüğe girdi. Birinci Ortaklık Konseyi toplantısı başladı.

1966
16-17 Mayıs; Birinci Türkiye-AET Parlamento Komisyonu Brüksel'de toplandı.

1970
23 Kasım; Katma Protokol imzalandı.

1973
1 Ocak; Katma Protokol resmen yürürlüğe girdi.

Devamı 3. Sayfada

70 yıllık sanayileşme sürecinin iflasi

Avrupa ülkeleri arasında bütünleşme süreci 1951 yılında Paris'te imzalanan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Anlaşması ile sektörel bütünleşme yoluyla başlamış, bu süreç 1957 yılında Roma'da atom enerjisi alanında bütünleşmeyi hedefleyen EURATOM ve AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) anlaşmalarıyla bir ortak pazar eksenine oluşturulmuştur.

Türkiye AET'ye 1959 yılında başvurmuş ve 1963 yılında Avrupa Birliği (AB) ile Türkiye arasında imzalanan Ankara Anlaşması ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol, taraflar arasında Gümrük Birliği (GB) sürecini başlatmıştır. Türkiye bu Katma Protokolde 12 ve 22 yıllık listelerde belirtilen mal grup-

TMMOB Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne gidişmesi ile ilgili yapmış olduğu basın açıklaması

larında 1 Ocak 1995 tarihine kadar her türlü gümrük vergisini ve eş etkili vergileri (fonlar vb.) kaldırmayı taahhüt etmiştir. 1973 yılında baş-

layan 22 yıllık bu takvim 1995 yılında tamamlanmış olacaktır.

Devamı 7. Sayfada

ÖLÇÜ'DEN

70 yıllık sanayileşme sürecinin (?) sonuna mı geldik? Toplumda hemen hemen hiç tartışılmamış olan AET ile gümrük birliğine (GB) geçilmesi bu anlama mı geliyor?

Bugüne kadar net bir sanayileşme hedefi olmayan Türk hükümetlerinin en genel yaklaşımı ithal ikamesi yoluyla yerli sanayinin gelişimini sağlamaktır. Gelişen noktada artık bu sürecin tamamladığı ve dışa açılma zamanının geldiği varsayımıyla GB'ye tarihsel bir önem veriyor. Oysa ithal ikamesi politikası hiç bir zaman Türkiye'de belirleyici olmamış, bu adı altında ülkemiz pazarı kar garantisiyle uluslararası teklere sunulagelmıştır.

Yaşadığımız dönem artık iç pazarın doyduğu ve ancak "eskileri yenileme" ile pazar yaratılabildiği bir sürece girildiğini göstermektedir. Bundan sonra atılacak adım; ya modası geçmiş teknoloji ürünlerini sunmak üzere yeni yatırımlara gitmek olacak, ya da bu teknoloji ürünleri doğrudan Türkiye'ye ihraç edilecektir. Türkiye pazarındaki alım gücü pahalı yeni yatırımları geri ödeyecek düzeyde olmadığından ikinci seçeneğin yeğlendiği anlaşılıyor. GB, uluslararası teklere, Türkiye'de yatırım yapma zahmeti oluşturmadan pazara yeni ürün sunma fırsatı verecek.

80'li yıllarda benzer ekonomik krizi, AET ile ilişkileri dondurarak ve 12 Eylül nimetleri ile aşmayı "başaran" burjuvazi, şimdi daralan pazarda sanayici kimliğini terk ederek ve tüccarlığı razı olarak sermayenin yeniden üretimini sağlayabileceğini düşünüyor.

Devamı 7. Sayfada

Gümrük Birliği ve Türkiye Kimya Sanayi

Türkiye'nin 1995 yılında Avrupa Birliği (AB) ile sanayi ürünleri kapsamında gireceği Gümrük Birliği karşısındaki mevcut durumu ve sorunlarını sektörel bazda irdelemek konunun temel boyutlarını gözden kaçırmaya neden olabilecektir. Zira Gümrük Birliği öncesinde Türkiye ekonomisindeki makro istikrarsızlık ve genel olarak imalat sanayinde yaşanan sorunlar kimya sanayinin durumuna da kapsayan genel parametrelerdir. Diğer yandan konumuz AB ile Gümrük Birliği olmakla birlikte, dünyadaki globalleşme eğilimleri karşısında Türkiye sanayinin rekabet gücü sorunu, 1995 yılında gerçekleşmesi beklenen Gümrük Birliği dışında da önemini korumaktadır. Bu nedenle konunun Türkiye'de imalat sanayinin mevcut durumu ve rekabet gücünü oluşturan politikalar, bütünleşme içerisinde düşünlmesi daha doğru bir yaklaşım olarak görülmektedir.

Kimya sanayinin rekabet gücü konusunda, DPT tarafından 1991 yılında yayınlanmış olan "Kimya Sanayinin Genel Değerlendirilmesi ve Yatırım Alanları" başlıklı Özel İh-

Türkiye'nin 1995 yılında Avrupa Birliği (AB) ile sanayi ürünleri kapsamında gireceği Gümrük Birliği karşısındaki mevcut durumu ve sorunlarını sektörel bazda irdelemek konunun temel boyutlarını gözden kaçırmaya neden olabilecektir.

tisas Alt Komisyonu Raporu'nda petrokimya sanayii, gübre sanayii, kimya sanayii başlığı altında çeşitli kimyasalların ve ilaç sanayiinin mevcut durumunun AB karşısında rekabet imkanları incelenmiştir.

Bu rapordan çıkan sonuçlara göre; Petrokimya sanayi ürünlerinin kalite yönünden rekabet şansı olduğu, ancak sektörün 2000 yılına kadar gümrük vergileri ve fonlarla korunması ve ihracatın desteklenmesi gerektiği,

Gübre sanayiinde hammadde ithalatının genellikle AB dışında üçüncü ülkelerden karşılanması nedeniyle Ortak Gümrük Tarifesine uyulması halinde maliyetlerin önemli ölçüde artacağı, bu durumun tarım

sektörünü ve gübre ihracatını olumsuz yönde etkileyeceği,

Diğer kimya sanayi ürünleri arasında ürünler ve üretimlere özgü farklılıklar bulunmakla birlikte genel olarak yüksek enerji maliyetleri, kalite, standardizasyon, ölçek ve teknoloji ile ilgili problemlerin olduğu, ancak genel olarak yurt içi kaynakların kullanılması ile üretilen kimyasalların Gümrük Birliği sonucunda rekabet şansını koruyabileceği, ithal girdilere dayalı ve ileri teknoloji gerektiren ürünlerde AB karşısında sorun yaşanacağı dile getirilmektedir.

Devamı 5. Sayfada

Doğalgaz kazasının düşündürdükleri...

1995 Yılı'nın ilk günü sabah saat 6.00 sularında bombanın patlamasını andıran bir ses. Şişli halkının korkulu anlar yaşamasına neden oldu. Bu sesin nedeni bir bombanın patlaması değildi ama halkın güvenliği açısından çok daha önemli olabilecek "doğalgaz" patlamasıydı.

Nişantaşı, Vali Konağı Caddesi'nde 92 no'lu binanın önüne monte edilmiş olan doğalgaz servisi kutusundan ana hat ile bağlantısını sağlayan bransman hatında meydana gelen gaz kaçağı sonucu binaya dolan "doğal gaz" in patlaması ile istenmeyen bir kaza meydana geldi.

Ülkenin sanayi ve demokrasi sorunlarını, kentte sağlıklı ve güvenli yaşamı, meslek sorunlarından ayrı görmeye, tam aksine bunların tamamen birbiri ile ilgili olduğunu kabul edip, çalışmalarını buna göre yönlendiren Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, 3 yönetim kurulu üyesi ile kazanın haber alınmasının hemen ardından patlamanın olduğu yere vardı.

Yerinde yapılan incelemelerde; Yeraltı elektrik kabloları üzerinde İGDAŞ'dan habersiz veya haberli olsa da İGDAŞ'ın yetkili mercilerine ulaşmadan işlem yapıldığı, yapılan işlemler beraber elektrik hattında aşırı yüklenme nedeniyle isminin olduğu, isminin sonucu polietilen gaz bacasında hasar meydana geldiği ve gaz sızıntısının kendine yol bularak binanın kömürlüğünden binaya dolduğu, devamında 1/5 ile 1/15 sınır karışım oranında hava ile karışmasıyla nedeni belli olmayan ark sonucu bina içinde dolan gazın patladığı görülmüştür. Can kaybının olmaması büyük bir rastlantıdır. Ayrıca konu araştırıldığında buna benzer kazaların daha önce olduğu, ancak kamu oyunundan saklandığı da ayrı bir sorundur.

Ulusal doğalgaz yönetmeliğinin olmaması, doğalgaz alt yapı hatlarının diğer bekebe ile uyumu ve bakımı konusu hala ortada olan ve sahibi olmayan bir konudur. "Ben geliyorum" diyerek, meydana gelen kazanın sorumluları İGDAŞ'da çalışan mühendisler değildir. Çünkü kişisel çabaların ötesinde, sorunu ve yapılması gerekenleri tarifleyen bir şartname hala yoktur. İGDAŞ yöneticilerinin ve diğer yetkililerin bu konu üzerine ne kadar ciddiyet içerisinde gittikleri ise, doğalgaz kazasının "sarımsak kokusu" ile önleyileceğini söylemeleri ile ortadadır.

Diğer taraftan da, İstanbul Valiliği Çevre Kurulu Kararı (31/10/1994) ile iki ay içerisinde önünden doğalgaz gaz hattı geçen bütün binaların doğalgaz dönüşüm işlemlerini yapmalarını karar altına almıştır. Bu kaza ve kazanın nedenleri ortadan kaldırılmadan böyle bir kararın hangi teknik kriterlerle verildiği ise sorulacak diğer bir soruyu gündeme getirmektedir.

FenSefe Saatleri'nde mühendisin kimliği

Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Şubat ayı başında; mühendislik, bilim ve teknolojinin felsefi, tarihi, sosyo-ekonomik ve sosyo-psikolojik boyutlarını uzmanlarla birlikte değerlendirmesini amaçlayan FenSefe saatleri adlı bir konuşma, tartışma dizisini başlattı.

Mühendisin kimliği başlığıyla yapılan dizinin ilk tartışması, ODTÜ Felsefe Bölümü Başkanı Prof. Dr. Ahmet İnam'ın konuşmaları üzerine kurgulandı. Saat Sezar Güllü Eğitim Merkezi'nde, 1-3 Şubat 1995 akşamı 19.30-21.30 arasında üç gün süren tartışmalara yaklaşık 50 kişi katıldı.

Konuşma Başlıkları; Bilim-Teknoloji-Ekonomi'nin Günümdüzdeki Durumu Değerler ve Hayat Mühendis Neredesin? olan tartışmalarda, katılımcılar Ahmet İnam'ın "Mühendisçe Yaşamın Bir Değerlendirme Taslağı" adlı bir yazısı da dağıtıldı.

Başlangıçta "teknoloji ve bilimin birbirine ayrılabildiği ya da ayrıştırılabildiği dönemlerin artık çok geride kaldığı" vurgusu tartışmanın önemli ölçüde yönünü çizdi. Bilimin kendi problemlerini kendisinin koymadığı; bilimin gündemini teknolojinin oluşturduğu, teknolojinin de piyasa tarafından yönlendirildiği günümüz ortamında, mühendislerin,

bütün bu alanlarla bağlantılı önemli bir noktada bulundukları belirtildi. İlk gün tartışmaları, Batı düşüncesinde gelişen çeşitli kavramlar aracılığı ile mühendisliğin daha çok boyutlu olarak sorgulanması olanağı yaratmasıyla katılımcılar üzerinde etkili oldu.

Değerler ve Hayat başlıklı bölümde, mühendislik dışı alanlar ön plandaydı. İnsanın aklı, ruhsal ve fiziksel boyutları üzerine başlayan ve bilim, sanat, kültür, ahlak, estetik vb. alanlarla ilgili, mühendis kimliği çerçevesini de kapsayarak süren tartışmalar; aklın yaşamın içerisinde ahip olduğu ya da olduğu zannedilen rolünün değerlendirilmesi üzerine yoğunlaştı.

Bilim, teknoloji, piyasa düzeninde; sanat, kültür, estetik, ahlak düzeninde, bunların kesiştiği, siyaseti de kapsayan yaşam içerisinde; umutları; beklentileri ve bildikleriyle mühendisin nasıl konumlandığının sorgulanmaya çalışıldığı son gün bu tartışmaların çeşitlendirilerek, derinleştirilerek ve yaygınlaştırılarak sürdürülmesinin yararlı olacağı belirtildi.

MMO İstanbul Şubesi, toplantılar sırasında yapılan kayıtların çözümlemelerinden elde edilecek metinlerin düzenlenmesiyle "Mühendisin Kimliği" ne bu "genel bakışı" belgeleyerek mühendislik ve kültür ortamına sürmeyi planlıyor.

"Mühendisler ve Mimarlar Özlük Haklarını Tartıştı"

Mühendisler ve Mimarlar 60'lı yıllardaki pazarlık gücünü yitirdiler

4 Şubat 1995 cumartesi günü "Mühendis ve Mimarların Özlük Hakları" konulu forum, YTU Oditoryumunda düzenlendi. MMO İstanbul Şube'nin düzenlediği foruma Mühendis ve Mimar odaları temsilcileri ve çeşitli sendikalarından temsilciler katıldı. Forum 1. Oturum "Mühendis ve Mimarların üretim sürecindeki işlevleri" ve 2. Oturum "Teknik Eleman Politikaları" ana başlıklarını kapsamaktaydı.

Açılış konuşmasını yapan MMO İstanbul Şube Başkanı Mustafa Aral konuşmasında mühendis ve mimarların problemlerine sahip çıkma noktasında ekisiz kaldıklarını, bugünün sanayi yapısından ve eğitiminden gelen birçok problemin yaşadığı, Odaların konuyla ilgili çalışmalar yapmalarına rağmen katılım probleminin çözülmesinde yeni

adımlar atılması gerektiğini vurguladı.

1. Oturumda söz alan konuşmacılar mühendis ve mimarların üretim sürecinde işveren ile işçiler arasında ara eleman konumunda kaldığı ve üretimde teknolojiyi kullanan, geliştiren değil, ithal teknolojilerin denetçisi durumunda olduğuna değindiler. Yeni dünya düzeninde teknolojinin hızlı gelişimine rağmen bunun sadece gelişmiş ülkelerde gerçekleştiriliyor olması, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde bağımlılık ilişkilerinin geliştirdiği, bu ülkelerin teknik elemanlarının teknolojiyle olan asıl ilişkilerini yok etmekte olduğu vur-

gulandı.

2. Oturumda "Teknik Personel Politikaları" ana başlığı altında Özlük Hakları, Ücret Politikaları, Sendikalaşma ve TMMOB'nin yapması gerekenler tartışıldı. Bugün sanayi yapısı içinde mühendis ve mimarların 60'lı yıllardaki pazarlık gücünü yitirdiği ve ücretlerinde ülkenin tüm çalışanların yaşadığı gibi büyük bir gerileme olduğu, sosyal haklarını yitirdiklerine değinildi. Sermayenin gücü karşısında güçlü yapılar oluşturmamın gerektiği, sendikal mücadelede mühendis ve mimarların işçilerle beraber yerini almasının sendikalar açısından da geliştirici

olacağına dikkat çekildi.

Önümüzdeki süreçte TMMOB'nin Mühendis ve Mimarların sorunlarının aşılmasında daha etkin duruma gelmesi, sendikalaşmanın önünü açacak çalışmaların sendikalarla birlikte gerçekleştirilmesi ve pratik adımların atılması en genel talep olarak görülmekte.

Bununla birlikte çalışmaların verimli hale getirilebilmesi için bugün mühendis ve mimarların kendi sorunlarına sahip çıkmalarını sağlamak ise önemli bir problem. Bu problemin aşılmasında mühendis ve mimar odalarının önemli görevler düşmekte. Odaların bu konuda atacakları adımlar, olumlu bir direnç yaratılması ve ülkemizdeki ekonomik demokratik mücadele içinde mühendis mimarların da yerini almasının kaçınılmaz bir aşaması olarak görülmektedir.

İstanbul Mimarlar Odası'ndan haberler....

Meslek Odaları İstanbul'un su sorununa el koyuyor

16 Meslek Odası bir araya gelecek İstanbul Su Kongresi 95'i düzenliyor.

Ekim 1995'de Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nin çağrısıyla bir araya gelen TMMOB bünyesindeki 11 Odanın İstanbul Şubeleri ile İstanbul Barosu, Eczacı Odası, Veteriner Hekimler Odası, Tabip Odası ve İstanbul Serbest Muhasebeciler ve Müşavirler Odası bir araya gelecek İstanbul Su Kongresi 95'i düzenleme kararı almış ve bu amaçla bir Kongre Düzenleme Kurulu oluşturulmuştur. Başkanlığına Mustafa Aral'ın (MMO İstanbul Şubesi Başkanı) seçildiği Kongre Düzenleme Kurulu'nun Başkan Yardımcılıklarına Özgür Gündoğdu (JFMO İstanbul Şube Başkanı), Turgut Öztas (JMO İstanbul Şube Başkanı), ve M. Can Yetişen (İstanbul Eczacılar Odası Y.K. Üyesi) getirilmiştir. 21-22-23 Haziran 1995 tarihinde İstanbul The Marmara Oteli'nde bir sergi eşliğinde düzenlenecek Kongrenin Bilim Dairesi Kurulur 1. Sirketler ve sivil toplum örgütlerini temsilen yüze yakın kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Toplantı öncesi bir basın açıklaması yapan Düzenleme Kurulu, şu açıklamayı yapmıştır: "İstanbul'un yıllardır çözülmeyen sorunların en önemlilerinden biri de su sorunudur. Bu konu her yıl yaz aylarında gündeme girmekte, çeşitli kuruluşlarca değişik boyutlarıyla tartışılmakta, ancak yağmur mevsiminin gelmesiyle birlikte gündemden düşmektedir. İstanbullular yaşamsal boyuttaki susuzluk sorununu bireysel çabalarla gidermeye

çalışırken, diğer yandan bunun getirdiği sağlık sorunlarıyla da uğraşmak zorunda kalmaktadırlar.

Su sorununun 1995 yılında da benzer ortamda tartışılmasını önlemek, sorunun hangi nedenlerden kaynaklandığını ve bu sorunun kısa vadede ve nihai çözüm için hangi adımların atılması gerektiğini belirlemek amacıyla birer mesleki demokratik kitle örgütü olan, meslek örgütlerinin İstanbul birimleri İS-

TANBUL SU KONGRESİ 95'i düzenleme kararı almışlardır.

İSTANBUL SU KONGRESİ 95'de belirlenen ana başlıklar altında İstanbul'a su sağlayan yeraltı ve yerüstü su kaynakları ele alınarak, bunların; teknik, sağlık, idari, ekonomik ve yasal çerçevede tartışılması, bu tartışmaların Türkiye ve Dünya su politikaları tartışmalarıyla birleştirilerek somut çözüm önerilerinin ve uygulanabilir yaklaşımların üre-

tilmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca su ekonomisi ve kültürü konusunda bir tartışma ortamı yaratılması ve toplumun bu konuda eğitilmesini yönelik sonuçların çıkarılması da Kongre amaçları arasındadır.

Kongre sonucunda, İstanbul'un su sorunun çözümüne yönelik kısa, orta ve uzun vadede atılması gereken adımlar somut olarak saptanarak, sorunun çözümüne ilişkin öneriler, doğrudan sorumlu yerlere iletilmektedir. Bu öneriler doğrultusunda uygulamaların denetlenmesi, Kongre'yi düzenleyen kuruluşların görevleri arasında yer almaktadır.

İstanbul Su Kongresi 95'e son bildirisi gönderme tarihi 28 Nisan 1995 olarak duyurulmuştur.

Kongreyi düzenleyen kuruluşlar şunlardır;

- Fizik Müh. Odası İstanbul Şubesi
- Harita ve Kadastro Müh. Odası İst. Şb.
- Jeofizik Müh. Odası İst. Şb.
- Jeoloji Müh. Odası İst. Şb.
- Çevre Müh. Odası İstanbul Tem.
- İnşaat Müh. Odası İstanbul Şubesi
- Makina Müh. Odası İstanbul Şubesi
- Mimarlar Odası Büyükkent Şubesi
- Orman Müh. Odası Marmara Şubesi
- Petrol Müh. Odası İstanbul Şub.
- Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi
- İstanbul Eczacılar Odası
- İstanbul Veterinerler Odası
- İstanbul Barosu
- İstanbul Serbest Müh. ve Mali Müh. Odası
- İstanbul Tabip Odası

Üçüncü Ulusal

Deprem Mühendisliği Konferansı

İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi ile Deprem Mühendisliği Türk Milli Komitesi'nin birlikte düzenledikleri Üçüncü Ulusal Deprem Mühendisliği Konferansı 27-31 Mart 1995 tarihlerinde gerçekleştirilecek. İTÜ Ayazağa Kampüsü'ndeki Kültür ve Sanat Birliği Büyük Salonu'nda yapılacak Konferansa çok sayıda yabancı ve uzman bilim adamı da katılacaklar. Türkçe ve İngilizce olarak sunulacak bildirileri anında simültane çeviri ile izleyicilere aktarılacak.

31 Mart günü yapılacak son günlük oturum "Yeni Türk Deprem Yönetmeliği"nin anlatılacağı özel oturumlara ayrılmıştır. Konferansta 17 Ocak'ta meydana gelen KOBE JAPONYA depremine ilişkin bildiriler de sunulacaktır. Ayrıntılı bilgi İMO İstanbul Şubesinden alınabilir.

3. Ulaştırma Kongresi

İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi 31 Mayıs, 1-2 Haziran 1995 tarihlerinde 3. Ulaştırma Kongresi'ni gerçekleştirecektir. İkinci 1974 yılında, İkinci ise Aralık 1992'de gerçekleştirilen kongrelerin üçüncüsü İTÜ Ayazağa Kampüsü'ndeki Kültür ve Sanat Birliği Büyük Salonu'nda yapılacaktır. Bu Kongre ile ilgili ayrıntılı bilgileri İMO İstanbul Şubesinden alınabilir.

Özelleştirmenin Özelliği

Mehmet Yazıcı - Mimar

Gazeteler yazıyor:
-Karabük Demirçelik İşletmeleri'ni 1 TL karşılığında sendikaya ve yöre halkına devreden devlet, işletmenin iyileştirilmesini amacıyla 15 trilyon TL aktarmayı üstlendi.
- Et ve Balık Kurumu 1.5 trilyon TL'ye Hak - İş Konfederasyonu'na satılıyor. İşletmenin 9.5 trilyonluk borcunu da devlet üstleniyor.

- PETLAS: 1994 sonu itibarıyla maloluşu 30 trilyon TL işletmenin rehabilitasyonu için gerekli bedel yaklaşık 10 trilyon TL. Yani iyi çalışır vaziyetteki değeri 20 trilyon TL, ama İranlı Nadir İmpex firmasına 2.7 trilyon satıldı. Aynı firma 1994 baharında 3.5 trilyon teklif vermişti.

-METAS (İzmir Metalurji fabrikası)'nın %42.5 oranında 300 milyar TL nominal değerli 60 milyon adet hisse senedi, ihaleyle blok olarak satışa sunuldu.

Sıradaki Sümerbank, Havaş, Erdemir, Şeker fabrikaları ve diğerleri var. Özelleştirme tam gaz gidiyor. Öyle ya, The Wall Street Journal bile Türkiye ile ilgileniyor.

"Özelleştirme olmaksızın Çiller'in Ekonomiyi iyileştirme, IMF ve Uluslararası bankacılık sisteminin desteğini kazanma çabaları sonuçsuz kalacak".

Dikkati çeken bazı şeyler var: birincisi; Türkiye'de ilk kez özelleştirme uygulandığı için midir nedir, yangından mal kaçırmasına satış yapıyor. Petlas'ın satış hazırlığını yapan komisyondaki konuyla ilgili bazı iyelerin bile haberi olmayan bu satıştan, ve "siyasi pazarlık"ı perdesinde yapıyor.

İkinci olarak, bir işi sendikası bir yangın işveren, bir yandan da işi temsilcisi olarak masanın her iki tarafında nasıl yer alabilecek?

Üçüncüsü: Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar işletme olarak değil birer rant deposu olarak sa-

tuyluyor. İşletmenin fabrika dışında taşınmazları varsa ağızları suyunu, entrikalar dönmeye başlıyor. 4046 sayılı Özelleştirme Yasası, kamuoyuna "devletin işletmediği KİTlerin özel sektöre devrini sağlayarak ekonomik verimliliklerini artırmak" biçiminde tanıtıldı ama devletin bir başka kurumu farklı şeyler söylüyor: Milli Prodüktivite Merkezi, 1964-1984 döneminde İmalat Sanayiinde devlet işletmeleri ile özel işletmelerin verimlilik karşılaştırmasını yapmış.

Buna göre 20 yıl boyunca:
1) Toplam faktör verimliliği açısından (1978-80 dönemi hariç)

2) Sermaye faktörü ortalama verimliliği artış hızı açısından

3) Emek verimliliği açısından (1976-80 ve 1994 yılı hariç) kamu kuruluşları, özel sektörün eşdeğer kuruluşlarının önünde bulunuyor.

Özelleştirmede en fazla öze çıkarılan gerekçelerden birisi de pay senetlerinin geniş kitlelere satılması yoluyla yapılmış ve sermaye piyasasının geliştirilmesidir. Böyle bir amaç gerçekçi değildir.

1. Kamu mülkiyetini toplumun yüzde kaçına dağıtılabirsiniz? Bir kaç senet alanla onbinlerce senet alanın erk gücü aynı mıdır? Ne yapılsa yapılsın, uzun vadede senetlerin birkaç kişiye toplanmasını nasıl önleyebilirsiniz?

2. Üretim ve hizmet alanları itibarıyla KİT'ler ve diğer kamu Mülkiyeti zaten en yaygın anlamıyla toplumsal mülkiyet birer emanetçisi değil midir? Bu kuruluşlar toplumsal hizmet üretimindeki eksiklikleri gidererek ve katılımcı-demokratik yapılar oluşturularak çok daha üretken hale getirilemez mi?

3. Sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması eğilimi, kapitalist sistemin en doğal yönelimlerinden birisidir. Birakin sermayenin tabana yayılmasını, merkezileşme eğilimini Türkiye'de hangi özelleştirme uygulamaları durdurabilecekler?

4. Borsaların asli işlevi küçük ve orta boy tasarruf sahiplerinin ta-

sarruflarını merkezileştirecek büyük sermayenin hizmetine sunmaktır. Bu anlamda sermaye piyasasının diğer mali piyasaları (para, kredi ve döviz) tamamlayıcı bir rolü vardır. Sermaye piyasası böylesine "gelişirken" özelleştirme yoluyla pay sahibi olan küçük ve orta boy tasarruflar merkezileşen bu sermayenin ne kadarında söz sahibi olabilecektir?

Öte yandan borsalar istikrar dönemlerinde düşük kar politikalarıyla şirketlerin yönetiminde söz sahibi olmayan küçük tasarruf sahiplerinin sermayelerini erozyona uğrattılar. %150'lik bir enflasyonist süreçte bu amaç daha kolay gerçekleşir. Kriz dönemlerinde ise çok sayıda küçük pay sahibi tam bir yıkıma uğratılarak yeni bir yapı ortaya çıkar ve bu yeni yapı, sermayenin merkezileşme hareketini hızlandırır.

Bugün KİT'lerin sorunu varsa-özel sektörle karşılaştırma yapılmaksızın- da istihdam ve yönetim sorunudur. Her hükümet değişikliğinde ihtiyaç fazlası kadroların politik nedenlerle KİT'lere doldurulması ve işin ehli olmayan kişilere yine politik nedenlerle yönetimlerin teslim edilmesi, KİT'lere potansiyeline paralel verimliliği azaltmaktadır. Örneğin İzmit SEKA İşletmesi'nin 3 yıl gibi kısa bir sürede büyük zararlarla kara geçmesi, iyi bir yönetimle birlikte işbirlikçi kadroların ideal istihdam hacmine ulaştırılmasıyla gerçekleştirilebilir.

Esasen yasalarımız özelleştirme yöntemlerinin önemli bir bölümünün gerçekleştirilmesini izin vermektedir ve -telekomünikasyonda olduğu gibi- bu uygulama sürmektedir. Amaç verimlilik: KİT'lerin varoluş gerekçelerine ve üretilen dayanarın ticari felsefeye aykırı düşümele kayıtlı kamu oyuunda yeterince tartışılarak çeşitli uygulamalara geçilmesi söz konusudur.

Kaynaklar:

- 1) Özelleştirme tartışmaları- Bağlam Yayınları
- 2) TMMOB - MMO Sanayi Kongresi Bildirileri-1987

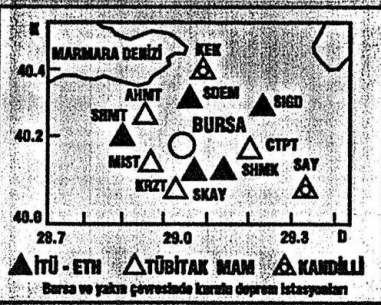
Bursa'da Depremler Gözaltında

JFMO İstanbul Şubesi

Istanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) ile İsviçre Zürih Federal Teknoloji Enstitüsü (ETHZ) arasında yapılan anlaşma ve imzalanan protokol çerçevesinde Bursa ve çevresinin jeolojik ve sismolojik özelliklerinin incelenmesi çalışmaları sürmektedir. Proje, dört alt projeye ayrılmıştır. Bunlar jeolojisi, hidrojeolojisi, jeotermi, jeodezi ve sismolojisi projeleridir.

Sismoloji alt projesi çalışmaları İTÜ, ETHZ, TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi(MAM), Yer Bilimleri Bölümü, BÜ Kandilli Rasathanesi Deprem Araştırma Enstitüsü ile ortak yürütülmektedir. Bursa ve çevresindeki depremleri izlemek amacıyla 1922 yılından beri 5 adet ivme ölçer istasyonu ve altı adet his sismografi istasyonu çalıştırılmaktadır. Şekilde bölgede kurulan ve çalıştırılan istasyonların yerleri görülmektedir.

İvme sismografları sayısal ve üç bileşenlidir. Ve saniyede 128 örnekleme yaparak kayıt almaktadır. İvme ölçerlerin frekans yanıt fonksiyonu 0.2 Hz ile 30 Hz arasında düzdür. Duyarlılıkları % 0.5 g dir. Bugüne kadar 100'e yakın depremin 3 bileşenli ivme kayıtları elde edilmiştir. MAM Yer Bilimleri Bölümü'nün kısa periyot his sismografları üç bileşenli ve saniyede 100 örnekleme ile kayıt yapmaktadır. Önceleri Modem ile Gebze'deki araştırma merkezine bağlı olan sismograf lar

sonradan sabit diske kayıt yapacak şekilde düzenlenmiştir. Kandilli Rasathanesi Deprem Araştırma Enstitüsü'nün iki adet düşey bileşen his sismografını inceleme bölgesinin doğusunda çalıştırılmaktadır ve bu sismograf lar aynı zamanda Kandilli İZLİNET Projesinin bir parçasıdır. Proje 1995 yılının sonuna kadar sürmektedir. Projenin İTÜ ile ilgili çalışmalarındaki bazı harcamaları İTÜ Araştırma Fonu tarafından desteklenmektedir.

Agustos 1992 tarihinden beri Bursa ve yakın çevresinde olmuş büyüklükleri M_z 1.0 olan çok sayıda deprem kaydedilmiştir. Depremler Bursa ve çevresinde bir çok yerde görülmekle birlikte özellikle Bursa ovasının doğusunda ve Uludağ'ın güney doğusunda daha yoğun olmaktadır. Veriler kul-

lanarak depremlerin zaman ve yer ortamlarında dağılımları haritalanacak, bireysel ya da kompozit yapı düzlemi çözümleri saptanacak, sismik dalgaların soğrulması incelenecek, küçük deprem ivme verileri kullanılarak olabilecek büyük depremlerin ivme kaydı kestirimi yapılacak, depremsellik ve tektonik ilişkileri incelenen bölgenin karakteri bulunacaktır. Proje

katılan her kurum kendi istasyonlarında kaydedtikleri verileri sağlayarak GSE formatında arzilemektedir. Veriler projeye katılan kurumlarda değiş tokuş yapılmakta ve QIC yeti birimlerinde saklanmaktadır. Proje bitiminde ortak bir yayın sonrası verileri isteyen araştırmacılara verilebilecektir. Şu ana kadar sayısal ivme verileri kullanılarak bir Sismoloji Yüksek Lisans tezi çalışması yapılmıştır.

Bursa depremlerinin incelendiği bu proje çalışmaları sırasında Bursa Bayındırlık Müdürlüğü deprem istasyon kütüphanelerinin yapımında ve istasyonlara ulaşmada, Bursa PTT Baş Müdürlüğü telefon hatlarının tahsisinde, TEK istasyon kütüphanelerine elektrik hatlarının tesis edilmesinde ve Bursa Sular İdaresi istasyon yer temininde katkıda bulunmuşlardır.

Mustafa Aral

Bir Hesaplaşma Alanı: Gaziosmanpaşa

Ülkemizde aylar öncesinden su yüzüne çıkan sermaye içi hesaplaşma kapsamında oynanan oyunun, kendileri açısından da son derece anlamlı bir gün olan "12 Mart" denk getirilerek, Gaziosmanpaşa'da 5 kahvenin akşam vakti taranmasıyla başlatılan sahnesi sona ermiş gözüküyor. Hemen her kesim Gaziosmanpaşa'da başlatılarak Ümraniye'de sürdürülen olayların bir provokasyon olduğu konusunda birleşiyor. Ama, ülkeyi yönetenler ve onların medyadaki destekçileri tarafından bu kavramın da içi çoktan boşaltılmış durumdadır.

Örneğin; Başbakan Tansu Çiller'e göre provokasyonu yapan PKK'dır. Yalnız bu kez PKK'nın helikopterleriyle mi, yoksa otobüslerle mi olay yerine geldiği açık değildir.

Hasan Ekinci ile Bülent Ecevit ise olayın iç yüzünü deşifre etmede (!) hiç zorlanmamışlar ve bu kül yutmanın deneyimli devlet adamları, solcuların önce maske takıp Alevi kahvelerini taradıklarını ve sonra da taşkolların kafalarına sarıp halkı kırdıklarını anında saptamışlardır.

İçişleri Bakanı Nihat Metne de içi kavramakta gecikmemiştir. Yani olay bir provokasyon ve provokasyonu yapan da, sonradan barikat direniş geçcen solcudur.

Fakat neyse ki çok geçmeden Devlet işin asli iç yüzünü açığa çıkarmış ve meğerse tüm bu olayların arkasında, Türkiye'nin gümrük birliğine girmesini istemeyen Yunanistan'ın olduğu hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak (!) şekilde gözler önüne serilmıştır.

Düşünülüyor musunuz, Yunanistan ajanları ellerini kollarını sallayarak, Cumhurbaşkanının "sokağında yürüyün karıncağın haberi olur" dediği Türkiye'ye geliyorlar, Topkapı'dan, dikkat çekmek için minibüslerle Gaziosmanpaşa'ya gelip, olayları başlatıyorlar, hatta belki de barikatların ardında direniş örgütleniyorlar, sonra oradan Ümraniye'ye geçip orayı da karıştırdıkları sonra oraltından kayboluyorlar. Medya ve yetkililer de bu masalı halka yutturabileceklerini düşünüyorlar.

Gaziosmanpaşa'da büyük bir dayanışma bilincine sahip olan Alevi yurttaşlarımız saldırıya, onların bu dayanışmalarını ve kısa sürede reaksiyon gösterilme özellikleri de yine toplumun bilincinin karartılmasında kullanılmıştır.

Aralık 94 ve sonrasında basına yaptığımız açıklamalarda dile getirmiş olduğumuz gibi bu olayların GB süreciyle bağlantısı söz konusudur. Çünkü, bu süreç sermaye içi ve ona bağlı olarak devlet içindeki güç odakları arasındaki çekişmeler keskinleşmiştir. Bir grup için yeni karlar demek olan GB- Diğer bir grup için gümrük duvarlarıyla korunmuş Türkiye pazarının kaybı anlamına gelmektedir. Bir grup için yeni spekülasyon rantlarına gelirken, başka bir grup için yasadışı kazançların sonunu getirmektedir. Yani sonuçta, GB süreci uluslararası tckeller ve onların işbirlikçileri arasında Türkiye zemininde bir kavga başlatmış durumdadır. Bu kavga da yeni düşme, tatlı karların ve pazarı kaybedilmesi anlamına gelmekte, bu nedenle de hesaplaşma der yol denemektedir. Kapatılacağı zaten belli olan Özgür Ülke Gazetesi'nin 19 Aralık 1994 öncesinde sansasyonel bir biçimde "kararlık" gülerce bombalanması, DEP'in kapatılması bu hesaplaşma denkleminde önemli eylemlerdir.

Mesut Yılmaz'ın askeri darbe konusundaki açıklamaları, 20 Şubat 1995 tarihli Yeni Yüzyıl Gazetesi'nde orduyun en güvenilir kurum ilan edilmesi gibi durumlar, sermaye içi çekişmelerin çözülmesinde bir askeri darbenin seçenек olarak tartışıldığını belirtirlerdir.

Gaziosmanpaşa katliamında polisin tavrını ayrıca incelemek gerekmektedir. 1 Mayıs'ta "Taksim'e kızıl bayrak astırmayacağız" diye insan canına kıyan ama aynı meydan gerici ve faşist gülerce işgal edildiğinde se-yirci kalıp kimsenin burnu kanamadı diye öğünen polis Gaziosmanpaşa'da ne kadar suçluysa, onları "Polisin elini soğutmayın" diyerek suça azmettirenler de en az onlar kadar suçludur.

GB sürecinde pazar kaygısı olanlar bellidir. GB karşıtı cepheye Koç Grubu utangaç bir şekilde yer alırken, Demirel'den işaret aldığı belirtilen Yaşar Holding açıkça karşı saldırıya geçmiştir. Hayri Kozakçıoğlu ve Necdet Menziri'nin ise Demirel ekibinden olduğu basında ileri sürülmektedir. Zaten Demirel de, Necdet Menziri'nin ise Demirel ekibinden olduğu basında ileri sürülmektedir. Zaten Demirel'in bu olaylarda savunulmasını yurtdışında talimat göndererek istemiştir. Öyle gözüküyor ki, ekonomik ve politik hesaplaşma içi içi yürütülmektedir.

Eylül 94'den beri GB konusunda MMO İst. Şb.'de sürdürülen çalışmalarda sermaye kesiminin sözcülerinin böyle bir açık darbe seçeneğinin olduğu yolundaki imarlarla bulunmaları da dikkate alınarak, 6 Mart 95 öncesine veya sonrasında ülkeyi sarsacak çaplı bir eylemin gerçekleştirilebileceği tespiti tarafımızca yapılmış ve basına da açıklanmıştır. Ne yazık ki öngörümüz doğrulanmıştır. Ancak bu tespitlerimiz doğruysa, ülkemizi sıkıyönetim koşullarına götürecektir oyunun sürdürülmesi ve buna bağlı olarak yeni saldırıların olabileceğini de tahmin etmek ve bu "tezga"ı ortaya çıkarmak gerekmektedir.

Bu ortamda demokratik kitle örgütlerine önemli görevlerin düştüğü açıktır. Bir yandan da olayların protesto edilmesi, saldırıya uğrayan halkımıza dayanışma içine girilmesi gerekirken, asıl görevin, bu tertiplerin iç yüzünün ıye-lere ve halka yoğun kampanyalarla anlatılması olduğunu hatırlamak gerekliliğidir. Bu noktada, böyle bir işlemlerle oluşturulan Demokrasi Platformu'nun ve bu yapıya güç katmaya çalışan TMMOB ve bağlı birimlerin bu görevleri yerine getiremediğini de söylemek gerekmektedir. Gaziosmanpaşa olayları sırasında İstanbul'da TMMOB birimlerinin bir araya gelmesi ve sıradan basın açıklamalarıyla yetinmeleri, uzunca süredir anlatmaya çalıştığımız ve yapılmadığı var olan zafiyeti göstermektedir.

Sonuçta görevlerinin ne olduğunu bilmeyen veya sorumluluklarını üstlenmeyen sivil toplum örgütleri yüzünden halk tek tarafı koşullandırılmakta ve karışıklıklar "çözümler" ülkeyi "sükunete" götürecektir bir askeri yönetimin al-kışılma koşulları yaratılmaktadır. Bu süreci durdurmak için ise en fazla çaba toplumun bilincinin kararmasını önlemek doğrultusunda harcanmalıdır. İlk yapılacak işlerden biri de, Gaziosmanpaşa ve Ümraniye olaylarını halk adına so-ruşturacak sivil bir soruşturma grubu oluşturularak, gerçeklerin ortaya ıkarılması doğrultusunda hemen çalışmaya başlanmalıdır.

Bu nedenle görevlerimizi hatırlamak zorunda olduğumuzun altını bir kez daha çiziyor ve halkımıza başsağlığı diliyoruz.

Valilik kömür ihalesini yapamadı

İstanbul Valiliği'nin kömür iyileştirme ve zenginleştirme tesisi yapımı ve işletilmesi konusundaki ihale tarihi 10 Şubat 1995 olarak belirlenmiş olmasına karşın ihale gerçekleştirilemedi.

İstanbul İl Mahalli Çevre Kurulunun 30 Kasım 1994 tarihinde almış olduğu 6 sayılı karar uyarınca, belirlenmiş özelliklere uymayan kömürlerin İstanbul'da satılması 1 Temmuz 1995 tarihinden itibaren yasaklanmış ve Kömür İyileştirme ve Zenginleştirme Tesisi kurulması gerektiği kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine hareket geçen İstanbul Valiliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesiyle işbirliği içinde bir kömür zenginleştirme tesisi ihalesi açmıştır. Şartnamenin 1. maddesinde de belirtildiği gibi "şartname klasik bir ihale şartnamesi olmayıp (...) üretilmesi gereken ürünlerin taşınması gereken özellikleri belirleyen bir dokümandır." Şartnamede kömür özellikleri;

Rutubet (orjinal) % 15 (max)
Kül (kuru) % 14 (max)
Toplam kömür (kuru) % 1.5

(max)
Yanar kömür (kuru) % 1.2 (max)
Isıl değer (kuru) 5100 hcal/kg (min)
şeklinde belirlenmiş ve teklif verme süresi 10 Ocak 1995 olarak duyurulmuştur. İhale duyurusunun yapıldığı sırada Park Enerji Ekipmanları şirketinin günlük gazetelere tam sayfa kömür yıkama tesisi ilanları vermiş olması ise dikkat çekmiştir.

Şartnamede en çok tartışılan konu ise, hava kirliliğine önem olarak düşünlün bu özellikler içinde rutubet (nem) oranı için, için % 15 sınırının seçildiği ve hava kirliliği kaynağı yanabilir kömürün sınırının seçildiği ve hava kirliliği kaynağı yanabilir kömürün için için şartnamede toplam kömür tanımı yapıldığı olmuştur.

Uzmanlar, Türkiye linyitlerinin özellikleri nedeniyle nem oranı % 15 sınırına çekildiğinde uflanma olduğunu, biriktirme olanaklarının

ise kısıtlı olduğunu belirtmektedir. Bu durumda % 15 nem oranının tutturulması için çok yüksek miktarlarda (yaklaşık 3 milyon ton) kömür ithali zorunlu olacaktır.

İhaleye, Park enerji teklif vermiş, yerli kömür üreticilerinin demeye olan GEMAD ise karşı öneride bulunmuştur.

İhalenin Park Enerji'ye verilmesi durumunda yerli kömür kaynağı bulunmadığı, GEMAD önerisinde ise nem oranı olarak % 22 sınırı belirlenmiş olması nedeniyle iş kilitlenmiş gibi gözükmektedir.

Konuyla yakma sistemleri boyutunda ilgilenen MMO İstanbul Şubesi kömürdeki nem oranının kazanda yanma sırasında hava kirliliğine etkisinin ne olabileceği konusunda uzmanların görüşlerine başvurmuştur. Görüşüne başvuran Prof. Dr. Doğan Özgür (YTÜ, Makina Fakültesi), Prof. Dr. Ögüz Soylu (YTÜ, Mak. Fak.), Prof. Dr. Osman Genceli (İTÜ), Prof. Dr. Ahmet Arısoy (İTÜ, Mak. Fak.) ve Doç. Dr. Hüseyin Vural (ODTÜ Mak. Fak.) içinde ODTÜ Mak. Fak. Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hüseyin Vural, dik-

kat edilmesi gereken, birtakim elegant ama pratik hayata çok girmiş teknolojilerin Türkiye'ye satılma tehlikesi uyarısında bulunarak şu açıklamayı yapmıştır:

"Klorifik, değerli yüksekliği otomatikman nem-kül miktarının küçük seviyelerde kalmasını ön şart olarak gerektirmektedir. Nem miktarının artışı, kömürün ocağın çıkarılıp yanma aşamasına getirilene kadar, taşıma, kırma, eleme, depolama ve besleme işlemlerinde verimsizliklere veya zorluklara neden olur. Kömürün bünyesindeki az miktardaki nem, tozuze kolaylaştırır, CO gazının CO₂'ye dönüşümünde katalitik etki yapar. Kömürün bünyesindeki ağırlıklı nem ısı sistemin verimini düşürür. Yanma gazları içerisindeki SO₂ ve SO₃ gazları baca gazı sıcaklığı düşüğünde su buharları ortamda asitlik yapıda yoğunlaşır. Kısa süre kömürdeki nem verimsizlikleri ve işlem zorluklarını beraberinde getirmekte, ancak doğrudan hava kirliliğine neden olmaktadır."

Hava kirliliğine neden olan kömürün fiziksel, kimyasal ve biyolojik

yöntemlerle arıtmak mümkün gözükmemektedir. Ancak bu yöntemlerin yeteri kadar uygulanmadıkları ve/veya ekonomik olmadıkları ileri sürülmektedir. Termik santrallerde yanma öncesi bu tür işlemlerin uygulanmaması yukarıdaki iddiaları doğrulamaktadır. Çeşitli aşamalarda ortaya çıkan kömür tozucuklarının biriktirilebilmesi kömür özelliklerine bağlıdır.

ABD'ye bir projede ağır "fuel oil"ın temiz yakılması faaliyetleri vardı. Bir soruya Amerikalı şirket yöneticisi gülerken "If the sulfur content is higher than % 2, we dump the fuel to third world countries (Eğer sülfür miktarı % 2'den fazlaysa, biz o fuel oil'i üçüncü dünya ülkelerine postalarız) dediğinde kıpkırmızı olmuşum. Sonuçta kömür hazırlama tesisi sadece harmanlama düzeyinde kalmamalı, öte taraftan kendini ispatlamak teknolojinin çöplüğü durumuna düşmemelidir. Sıkı kontrol mekanizması getirilmiş ve doğru seçilmiş tesis sokulmamızla yardımcı olabilir."

TSE usulü ihale

Türk Standardları Enstitüsü (TSE), 18 Kasım 1994 tarihinde 22115 sayılı Resmi Gazete'de Araç Muayene İstasyonları Yapımı ve İşletilmesiyle ilgili bir ihale açmıştır. 8 satırlık bu ihale duyurusunda hiçbir açıklayıcı bilgi olmadığı dikkat çekmiştir. İhale şartnamesi incelendiğinde;

- İstasyonların TSE tarafından işletileceği (Md. 3),
- Personelin TSE'ye ait olacağı (Md. 5),
- İhaleyi alan firmaların, halen mevcut olan ve TSE tarafından yapılmış olan İzmir, Denizli ve Burdur'daki 3 istasyon için, sözleşmeyi izleyen 7 gün içinde nakden ve defaten 1.5 milyon dolar TSE'ye ödeyeceği (Md. 14),
- Muayene ücretlerinin Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından belirleneceği (Md. 9),

• Bu koşullarda TSE tarafından işletilecek istasyonlarda her türlü gider çıktılardan sonra kalan karın en az % 50'sinin TSE'ye verileceği (Md. 4)

gibi maddeler bu ihalenin ancak TSE ile ilgili özel ilişkisi olan bir firma için açıldığı gibi izlenim uyandırmıştır. Konuya ilişkin geniş bir araştırma yapıldığında ise çeşitli kaynaklardan aşağıdaki bilgiler derlenmiştir.

Araç muayene istasyonlarının kurulmasına ilişkin yetki, 1987 yılında karayolları tarafından TSE'ye verilmiş, ancak uzun bir süre bu konuda TSE bir işlem yapmamıştır. Daha sonra ise TSE Genel Sekreter Yardımcısı İbrahim Atikler, Alman Card ve yerli ortağı Bilsa ile ilişkili girerek çalışmalarını bu firma

ile yürütmüştür. Çeşitli defalarla Cartec firmasını ve bu firmanın Suudi Arabistan'da kurduğu istasyonları da ziyaret eden Atik, Cartec'in önerileri doğrultusunda ve bu firmadan ihalesiz alınan cihazlara, İzmir, Burdur ve Denizli'deki TSE Muayene İstasyonlarının kurulması sağlanmıştır.

Bu çalışmaların uzantısında açılan ihalede;

Yapılacak inşaat işleri ile ilgili şartnamede detay bilgi verilerek 15 zshafelik inşaat işleri şartnamesi hazırlanmış, buna mukabil işin esasını belirleyecek olan cihazlar ve cihazlardan istenecek özellikler 5 sahafelik bir şartname ile geçirilmiştir.

Taşıt muayenelerinin hangi kriterlere göre yapılacağı, hangi stan-

dartların esas alınacağına dair ihale verilerinde hiçbir bilgi verilmemiştir.

Taşıt muayene bedellerinin tesbit etme yetkisinin Karayolları Genel Müdürlüğü'ne olduğu belirtilmiştir. Bu ise ihalede Karayolları Genel Müdürlüğü'nün taraf olmasını gerektirir. Aksi takdirde ihaleye katılacak firmaların fiyat ve maliyet analizi ve yatırım geri ödeme süresinin tesbiti mümkün değildir.

Ayrıca istasyonlarda TSE personelinin çalışacağı belirtilmiştir. TSE, personeline uygulanacağı ücret politikası da belli olmadığından maliyet analizinin yapılması hemen imkansız olan bir şartname hazırlanmıştır.

TSE gibi bir kuruluşun ihale şartnamesindeki bu eksiklik ve ye-

tersizlikleri bilmeden ve uyarıları kulak arkası ederek ihaleyi yapmasının ardından ne olduğu konusunda ÖLÇÜ'ye ulaşan yorumlar şunlar olmuştur:

1. TSE seçimini ve çalışma şartlarını detaylı olarak CARTEC firması ve uzantısı ile hazırlanmış ihaleyi göstermelik bir ihale şeklinde açmıştır. Tekliflerin alınmasından sonra Cartec ile görüşmeler yapılacak ihale şartnamesinde firmalar aleyhine görülen maddeler sözleşme aşamasında yokedilecektir.

2. TSE inşaatlarını ve ekipman alımlarını tamamlamak üzere olduğu (bu istasyonları için ekipmanları Cartec firmasından almıştır. Bu alımlarda açık ihale yapılmamış, konu ile ilgili firmalara hiçbir bilgi verilmemiştir.) 3 istasyonun işletmesini bu formülle firmaya devretmek istemektedir.

3. Büyük ilerimizde Çevre Kirliliğinin önlenmesi açısından yapılmaya başlanmakta olan olan ve Taşıt Muayene istasyonlarında yapılacak taşıtların Karayollarında emniyetle seyr etmelerini sağlayacak olan test ve muayeneden tamamen ayrı bir konu olan Emisyon Kontrolü işleminde TSE aracılığı ile CARTEC -Bilsa firması devreye sokulmak istenmektedir. Hava kirliliğinin yoğunlaştığı Kış aylarında Valiliklerin gerekli önlemleri alma aşamasında TSE bu ihaleyi aleacele olarak Valiliklerin açacağı tedbir ve uygulamaları önlemek istemektedir. Nitekim TSE Valiliklere bir yazı yazarak egzoz emisyon ölçüm işlerinin TSE tarafından yapılacağını ve bu konu ile ilgili çalışmalarını durdurmalarını istemiştir.

Gelinen noktada ihale TSE tarafından iptal edilmiş ve hiçbir açıklama yapılmamış durumdadır. Ancak bu konuda ölmüşlüğü günlerde yeniden ihale açılacağı bilinmemektedir.

Ülkemizdeki hava kirliliğinin ulaştığı boyut ne yazık ki suistimallere ve yeni nart kavgalarına da zemin oluşturmaktadır.

Hava kirliliğinin büyük boyutlara ulaştığı ülkemizde şahış çıkarları için, halk sağlığını hiçe sayan, konuyu tamamen bir menfaat aracı olarak kullanarak, alınmaya çalışan tedbirleri önleyen ve geciktiren bu davranışın arkasındaki nedenler ilgililer tarafından araştırılarak açığa çıkarılması ve kamuoyuna duyurulmalıdır.

Egzoz gazı denetim yetkisi MMO İstanbul Şube'de

Bir süreden beri kamuoyunda tartışılan, İstanbul'da egzoz gazı emisyon denetimi konusunda kimin yetkili olacağı konusu açıklik kazandı. Daha önce bu konuda yetkiyi yalnızca TSE'ye vereceğini açıklayan İstanbul Valiliği, Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nin kamuoyu nezdinde yürüttüğü çalışmalar sonucunda, bu karardan vazgeçti ve MMO İstanbul Şubesi'ne de denetim yetkisi verileceğini açıkladı.

Çevre Bakanlığı'nın 22 Ekim 1992 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmış olan tebliği uyarınca illerde Valilikler tarafından başlatılan egzoz gazı emisyon ölçümleri konusunda İstanbul'da hangi kuruluşa yetki verileceği konusu uzunca bir süredir tartışma konusuydu. Denetim işleminin mantığı gereği, bağımsız bir kuruluş olan Mahina Mühendisleri Odası na yetki verilmesi gerektiğini belirten İstanbul Şube yöneticileri, bu amaçla 9 Haziran 1994'de İstanbul Valiliğine başvurmuştu. Ancak 28 Ekim 1994 günü basına verdiği demeçte, bir özel şirkete denetim işinin verileceğini açıklamış fakat MMO İstanbul Şube'nin olayın yanlışlığını kamuoyu gündeminde tartışmaya sok-

maları nedeniyle, Valilik tarafından bu ihaleye davet edilmişti. Belirtilen tarihlere şartnamesi hazır olmadığı için ertelenen ihale 15 Kasım 1994 tarihine gerçekleştirilmek istenmişti. İhale mantığının yanlış olduğunu yazılı olarak Valiliğe ileten MMO İstanbul Şube Yönetimi, yine de ihaleye katılmış ancak teklif mektubu, banka teminat mektubu vermediği gerekçesiyle değerlendirme dışı bırakılmış ve ihale de iptal edilmişti.

Bu gelişmelerden sonra, TSE ile bir protokol imzalayan İstanbul Valiliği, böylece baskısını hafifletmeye amaçlamıştı. Buna karşın olayın üstüne giden MMO İstanbul Şube Yönetimi sonunda İstanbul Valiliğine görüşlerini kabul ettirmeyi başarmış ve İstanbul Valisi Sayın Hayri Kozakçıoğlu, egzoz gazı emisyonu denetiminde MMO İstanbul Şube'ye de yetki verileceğini 14 Ocak 1995 tarihinde yapılan ATV Siyaset Meydanı programında kamuoyuna açıklamıştı.

Bu gelişmelerden sonra, 2 Şubat 1995 tarihinde İstanbul Valiliği MMO İstanbul Şubesi'ne yetki aktarmına ilişkin şartnameyi göndermiş durumdadır. MMO İstanbul Şube yetkililerinden alınan bilgilere göre Şubat 1995 içinde Valilik ile MMO İstanbul Şubesi arasında bir protokol imzalanacak ve MMO İstanbul Şubesi Mart 1995 içinde 3 is-

tasyonda 9 gaz analizörü ile denetim çalışmalarına başlayacaktır.

Bu konuda ÖLÇÜ'ye bir açıklamaya yapan MMO İstanbul Şubesi yetkilileri: "Ulaşımın kaynaklarına hava kirliliğinin denetim altına alınması ve en aza indirilmesi doğrultusunda ilk adım sayılacak olan denetim çalışmalarında Şubemize yetki verilmesi, denetimleri hızlandıracak ve sağlıklı bir yapıya kavuşturacaktır. Denetim çalışmalarından sağlanacak gelir, bu çalışmaların alt yapısının geliştirilmesine ve araç seyr halindeki denetim yapan cihazların alımında kullanılacaktır." demistir.

Bilindiği gibi İstanbul Çevre Plaförmlüne katılan demokratik kitle örgütleri hava kirliliğinin önlenmesine yönelik çalışmaların bir parçası olarak egzoz gazı denetiminde MMO İstanbul Şubesi'ne yetki verilmesi konusunda destek olmuşlar ve geniş bir kamuoyu oluşturmışlardır.

İstanbul'da halen trafikte kayıtlı 1 milyon 300 bin araç bulunmaktadır ve TSE tarafından bugüne kadar yalnızca 15 bin aracın egzoz emisyon denetimi yapılabilmektedir. Ayrıca TSE istasyonlarındaki denetim çalışmalarının bir süredir günün ilerlemesiyle hızla azaldığına da son haberler çıkmaktadır.

Kömür ve Hava Kirliliği

Çevre duyarlılığının fanatizme dönüştürülmesi çabaları, sadece rengi kara olan geleneksel yakıtımız kömürün daha da karartılması ile sonuçlanmayacak, rant elde etme çabalarını herşeyin üzerinde tutanlara masumlaştırılmış bir ortam yaratacaktır.

Bugünkü kentleşme hızı ve tüm sonuçları ile on milyon üzerinde insanın yaşadığı bir kent olan İstanbul'da sanayi ve evsel kullanımı bazında alternatifleri olmasına rağmen; kömürün kullanımı zorunludur ve böyle de olmaya devam edecektir. Gündemde canlı tutulan İstanbul'un hava kirliliği açısından önemli, kirlileti kaynak olarak kömürün rolünü belirleme içiminde oram ve çözüm önerileri teknik kriterleri verilerek incelenecektir.

Enerji Kaynağı Olarak Kömür

Dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de 1990'lı yıllarda enerji konusu güncelliğini korumaktadır. Özellikle Körfez-Savaşı'nın ardından görülen petrol bunalımı ve fiyatlarındaki artışların ülke ekonomilerine yapmış olduğu olumsuz etkiler gözönüne alındığında konu daha da önem kazanmaktadır.

Dünyada enerji varlığı iki grupta incelenebilir.

1. Fosil kaynaklar

2. Yenilenebilir kaynaklar

Konvansiyonel olarak adlandırılmış fosil kaynakların Dünya rezervleri içindeki payları (görünür rezerv olarak); kömür rezervlerinin 240 yıl, petrolün 30 yıl, doğal gazın 50 yıl ve diğer fosil kaynakların 64 yıl ihtiyacı karşılayacağı belirlenmiştir. Bu, konvansiyonel kaynakların ömrünün son derece kısıtlı olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, bu rezervlere ilave olarak varlığı tahmin edilen kaynakların görünür hale getirilmesi ile rezervlerin 10 kat artacağı tahmin edilmektedir.

Dünya elektrik enerjisi üretiminin, 2000'li yıllarda % 33'ünün kömürden karşılanacağı çeşitli kaynaklara belirtilmektedir. Elektrik enerjisi üretiminde kömür kullanımının % 45, diğer sektörlerde ise % 19 oranlarında artacağı; 2000 yılında ise sadece OECD ülkelerindeki enerji ihtiyacının % 25'inin kömürden karşılanacağı öngörülmektedir. Aynı kaynaklar, diğer ülkelerdeki kömüre olan talebin daha da fazla olacağını belirtmektedir.

1974'de yaşanan petrol şoku ile birlikte, petrol fiyatlarının anormal yükselmesi, büyük madencilik kuruluşlarını ve petrol şirketlerini yeni arayışlara sürüklemiş ve petrole alternatif enerji kaynağı olan kömüre büyük yatırımlar yapmıştır. Ülkemiz de benzer bir durum yaşamış, 80'li yılların başlarında, Dünya'daki gelişmelere paralel olarak önemli yatırımlar yapılmış, 8-10 milyon ton/yıl olan kömür üretimi 50-60 milyon ton/yıl'a ulaşmıştır.

Türkiye'nin 1994 yılı görünür kömür rezervleri olarak; 8,4 milyar ton linyit, 1,3 milyar ton taşkömürü mevcuttur. Bu kömürlerden, Zonguldak taşkömürü ile Soma ve Tuncbilek linyit kömürleri gerekli yakama ve ayıklama işlemlerinden geçirildikten sonra, kül, kökür, ucuca madde ve ısı değerleri bakımından alternatifleri içinde 1. kalite kömür sınıfına ulaştırılmaktadır.

Kömür ve Çevre

Özellikle 1980'li yıllardan sonra dünyada ve Türkiye'de önem kazanan çevresel değerlerin korunması, çevre bilincinin hızla artması sonucu endüstriyel ve evsel yakıt gereksinimlerinin kullanımı perspektifine önemli boyutlar kazandırmıştır. Böylece sadece

"kullanmak" kavramı yerine, "kirliletmeyen kullanmak" bilinci çevre korumacılığının temel felsefesini yaratmıştır.

Ekonomik nedenlerle, büyük kentlere doğru hareketlenen nüfusla birlikte ortaya çıkan sorunların içinde enerji gereksinimi, enerji kaynaklarının temini, kullanımı ve yattığı çevresel etkileri başta İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir olmak üzere birçok kentimizin ana problemi olmuştur.

Mevcut haliyle İstanbul yıllık 8 milyon ton kömür ve eşdeğeri yakıtı kullanarak ısınmakta, sanayi faaliyetlerini sürdürmektedir. Farklı kömür havzalarından oluşmuş kömür bünyesinde farklı oranlarda olmak üzere kökür (organik ve inorganik), kül yapıcı mineral bileşenleri, nem, uçucu maddeler (uçucu gazlar) ve yarıncı kısmı oluşturan karbon (organik maddeler) bulunmaktadır. Sözü edilen bu yapıda yanma prosesin gerçekleşmesi sırasında karbonlu kısım yanarak ısı enerjisine dönüşmekte, kökürün yanabilir bölümü yanarak çeşitli SOx türevi gazlar halinde atmosfere çıkarılmakta, yanmayan bölümü oluşturan kül yapıcı mineraller ise artık kül olarak yanma sistemi içinde kalmaktadır. Kömürün içerdigi nem oranına bağlı olarak; yanma prosesinde ortaya çıkan ısı değerleri bölümü bu nemli (suyu) gidermek üzere tüketilerek bir miktar enerji kaybına neden olmaktadır.

Diğer taraftan kömürün verimli yakılması için yeterli uçucu madde içermesi ve verimli yakma sistemleri

kullanılması, efektif enerjinin optimizasyonu edilmesinin yanı sıra, kötü yanma sonucu atmosfere verilecek partikül madde miktarıyla da ilgilidir. Bu noktada kömür bünyesinde bulunan nem ve kül, ilgili parametreler olarak önem taşımaktadır.

Yukarıda tanımlanan proses; kömürün enerji kaynağına dönüştürülmesinde çok genel bir tanımlamadır. Böylece kömürün enerji kaynağı olarak kirlileti etkileri olmadan nasıl kullanılacağı, hangi özelliklerde bir kömürün yanma sistemine girmesi gerektiği ve kömürün bu özelliklere uygun olarak hazırlanması, sorunların teknik açıdan yanıtı çok açık ve net olmakla birlikte sıfır kirlileti bir kaynak olarak algılanması yanlışlığına da düşmek gerekmektedir. Açıkça bellidir ki kirlileti etkisi olmayan tek bir katı enerji kaynağının varlığı düşünülemez. Sorun kömürün kirlileti etkilerinin minimumize edilerek yakılmasıdır.

Hava kirliliğinin önemli bir boyutu kökürün yanması sonucu ortaya çıkan kökürdoksit türevlerinin atmosfere verilmesidir. Hava kirliliği standartlarına göre belirli limit değerlerin altında olması istenen kökürdoksit oranları için kömürde, yanabilir kökürdoksit limit değerleri altında tutulması konuya çözüm için birinci adımı oluşturmaktadır.

Kömürün yanması sonucu oluşan diğer bir kirlilik parametresi ise ortaya çıkan katı atıktır. Teknik olarak uygun nem, kül, uçucu madde içeren kömürün uygun yakıcılara

yanmasıyla çıkan katı atıkların, uygun yerlerde stoklanması ve bunların değişik endüstri kollarında (braket, tuğla, çimento, seramik vb) tüketilmesiyle de çevreyi kirlileti etkileri önlenmektedir.

Çözüm Önerileri

Gündemde hava kirliliği, kömür ve kullanımı ve İstanbul gerçeği gözönündedir. Konu aynı anda birçok mühendislik disiplininin faaliyet alanını kapsamakta; dolayısıyla çözümün disiplinler arası ortak çözümlerin üretilmesi gerekmektedir.

Konuya kömür açısından bakıldığında Maden Mühendisliği disiplini olarak öngörülen çözüm önerileri aşağıda genel hatları ile verilmektedir.

- Ülke genelinde, politik kaygılardan arındırılmış uzun vadeli enerji politikaları üretilmelidir.
- Yerli kaynakların kullanımı öncelikli tutulmalı ancak mevcut ihtiyacı karşılamadığı durumlarda, standartlara uygun diğer enerji hammaddeleri ile talep karşılanmalıdır.
- Kömür, madencilik yatırımları ve işletmesi için özendirici tedbirler hızla uygulamaya geçirilmelidir.
- Mevcut kömürümüzün kalitelerinin iyileştirilmesi (harmanlama, sınıflandırma, yakama, braketleme, semikoklaştırma) için kömür özelliklerine uygun sistemler öngörülmelidir.
- Standartlara uygun hale getirilmiş kömürler için uygun yakma sis-

temlerinin kullanılması ve denetlenmesi sağlanmalıdır.

- Özellikle hava kirliliğinin yoğun olduğu kentlerde hava kirlileti kaynaklarının (çeşidi, etki oranı) standart ölçüm teknikleriyle belirlenmelidir.
- İstanbul içinde hava kirliliğinin yoğunlaştığı bölgelerde özel dağıtım, yakma ve kontrol mekanizmasının kurulması gerekmektedir.
- Kömüre alternatif olarak kullanımı söz konusu olan petrokok, tümüyle yasaklanmalıdır. İthal kömürünse yerli kaynakların ihtiyacı yetmemesi halinde kullandırılması gerekmektedir.
- Yatırım programı tamamlanmış doğal gazdan da mevcut haliyle yararlanılması sağlanmalıdır.

Gerek enerji gerekse ısınma sektörümüzün tamamen dışarıya bağımlılığının getireceği sakıncaları gözönüne alarak, öz kaynaklarımızı en akılcı biçimde değerlendirmenin yollarını aramak zorunluluğu vardır. Dünyanın ve ülkemizin kömüre olan ihtiyacı gelecekte de artarak devam edecek ve enerji kaynağı olarak kömürden vazgeçilemeyecektir.

Bu düşünceden hareketle, son yıllarda ülkemizde de önemli boyutlar kazanan çevre bilinci çerçevesinde, hava kirliliği olan şehirlerimizde yakılması gereken kömür standartları dikkate alınarak, belirlenmiş özellikle temiz kömür üretimi yoğunlaştırılmalı ve kullanıma sunulmalıdır.

Gümrük Birliği ve Türkiye Kimya Sanayi

Başarılı 1. Sayfada

İlaç sektöründe ise patent hakkı, hammadde açısından dışa bağımlılık, ülke içinde üretilen hammadde maliyetlerinin dünya fiyatlarına göre yüksek olması gibi nedenlerle rekabet gücü konusundaki olumsuz bir bakış açısına sahip olabilmek mümkün değildir. Dolayısıyla sektörün yaşama şansı büyük ölçüde korumacılık ve geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesine bağlı olmaktadır.

AB ülkeleri Türkiye'nin dış ticaretinde en büyük paya sahiptir. Türkiye ihracatının yaklaşık % 50'sini, ithalatının % 43'ünü AB ülkeleri ile yapmaktadır.

Türkiye'nin 1980 yılından sonra benimsediği dışa açık, ihracata dayalı büyüme modeli sonucunda ülke ihracatının birleşiminde sanayi ürünlerinin payı diğer sektörlerle göre artmış görünmekte, DIE, DPT ve HDTM kaynaklarına göre ihracat içinde sanayi ürünlerinin payı 1992 ve 1993'te % 83 olarak belirlenmektedir. Ancak ülke ihracatında imalat sanayi ürünlerinin birleşimine bakıldığında doküma ve giyim sanayi ürünlerinin payının yarıya yakın bir oranda olduğu görülmektedir. Bunu, çok daha düşük oranlarda olmak üzere, demir-çelik, gıda sanayi, deri eşya, kimyasal maddeler, lastik-plastik eşya, cam ve seramik, metal eşya ve makineler izlenmektedir. Görüldüğü üzere ihracatımızda önemli yer tutan mallar geleneksel ürünlerdir.

AB'nin bu mallar üzerindeki kotaları kaldırmaları halinde Türkiye'nin ihracatında önemli bir artış beklenmektedir birlikte Türkiye'nin, geleneksel ihracat mallarında karşısında İspanya, Yunanistan, Portekiz, İtalya gibi rakipler bulunmaktadır.

Öte yandan Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmekte birlikte, AB

tam üyeliliğinin gerçekleşmesi yönünde bir gelişme beklenmemektedir. Bu Türkiye AB'de kendi çıkarları aleyhine alınacak kararlarda, herhangi bir yaptırıma ve veto hakkına sahip olamayacaktır. Bu arada mali protokollerin yürürlüğe girmesi öngörülen bilinen enderler bulunmaktadır. Bu nedenle AB ile Gümrük Birliği sonucunda beklenen ekonomik yararlar oldukça tartışmalıdır.

Diğer yandan Türkiye'nin 1995 yılında sanayi ürünlerinde Gümrük Birliği'ne gireceği AB'nin sanayi politikalarına bakmak bize önemli sonuçlar verebilecektir.

AB bugün dünyanın en büyük ekonomisi birimi olarak görülmektedir.

Sanayi sektörünün GSMH içindeki payı ortalaması % 40-45 olup, istihdamı ortalaması olarak % 35'i sanayi sektöründedir. Dünya ticaretinde en büyük payı alan AB ülkelerinin başarısının arkasında yüksek sermaye, nitelikli işgücü ve yüksek teknoloji yatmaktadır.

AB'nin teknolojik açıdan ABD ve Japonya'nın gerisinde kalması, AB'nin sanayi politikaları içinde yüksek teknolojiye dayanan, gelecekte önemli istihdam sağlayacak modern sanayi alanlarının geliştirilmesine önem verilmesini gerektirir. Bu amaçla birden fazla ülke üniversiteleri ve araştırma kurumlarının bir araya gelerek yürüttükleri ortak projelere ağırlık verilmekte, bu projeler çevre, sağlık, doğal kaynakların ve entelektüel kaynakların yönetimi gibi konuların yanı sıra enformasyon ve iletişim teknolojisi, uzay sanayisi, biyoteknoloji, enerji konularında yoğunlaşmaktadır.

AB'de uygulanan sanayi politikasının bir diğer unsuru ise geleneksel sanayi sektörlerinin korunması, desteklenmesi ve geliştirilmesidir. AB'nin sanayi sektöründeki istihdamının % 60-65'ini oluşturan bu grup özellikle istihdam

sorunu nedeniyle korunmaktadır. Geleneksel sektörlerde yapısal düzenlemeye gidilmekte, bu amaçla teknik-mali engeller ortadan kaldırılarak geniş piyasa yaratılmakta, firmalar birleştirilerek ölçek ekonomisinden yararlanma, sanayi mallarının AB çerçevesinde standartlaştırılması, imalat sanayinde yeni teknolojilerin geliştirilmesine önem verilmektedir.

AB'nin sanayi politikalarının üçüncü önemli ayağı ise küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesidir. Bu politikanın bir boyutu istihdam sorunlarına cevap verme oluşturunca, öte yandan bu işletmelerin piyasa koşullarındaki değişimlere yüksek uyum yeteneği küçük ve orta ölçekli işletmelere önem verilmesinin nedeni olmaktadır.

Avrupa Sosyal Fonu'ndan destekli mesleki eğitim, firmalara danışmanlık hizmetleri, küçük ve orta ölçekli işletmelerin yaratıkları her istihdam için finansal yardım, yeni teknoloji uygulaması veya modernizasyon için uygun kredi veya sübvansiyon, bazı vergi kolaylıkları ve istisnaları, ihracat yapımları halinde teşvik veya sübvansiyon bu politikanın araçları olarak kullanılmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere AB açısından genel olarak sanayi politikalarının orta ve uzun vadeli hedefleri, bilim ve teknoloji politikalarını içerecek ve kabilecek sosyal sorunları da gözardı etmeyecek şekilde belirlenmiş, mekanizmaları oluşturulmuş görünmektedir. Esas üzerinde durulması gereken de ABD ve Japonya'nın güçlü rekabeti karşısında sanayileşme politikalarında ileri teknoloji sorununu ve dolayısıyla AR+GE faaliyetlerinin ön plana çıkmasıdır.

AB ülkelerinden Almanya, Fransa, İngiltere'de AR+GE'ye ayrılan pay GSMH'nin % 2,5'unun üzerindedir. 12 ülkede bilim adamı,

araştırmacı, teknisyen sayısı 1 milyondan fazladır. Ancak AB, ABD ve Japonya'ya bakarak kendini yeterli görmekte, bilimsel araştırma, teknoloji geliştirme ve pazarlama sürecinin zayıf olduğunu, şirket yönetimi ve eğitim alıskanlıklarının çağdaş olmadığını, AR+GE için yeterli finansman yaratmadığını düşünmektedir. Buna karşılık ortak araştırma-geliştirme merkezlerini oluşturmada, yürütülmekte olan projeleri bir araya getirerek koordinasyonu sağlamaya, defilemekte, mali destek vermektedir.

Bu yönüyle bakıldığında, kendini AB'nin rekabetine açacak olan Türkiye'nin söz konusu sanayi politikalarından alacağı önemli dersler vardır.

Sadece Gümrük Birliği açısından değil, ekonominin globalleşmesi yönündeki eğilimler ve AB'nin de içinde yer aldığı merkez ülkelerdeki bilimsel-teknolojik gelişmeler dikkate alınrsa, Türkiye'nin geleneksel sektör ve ürünleriyle rekabet şansı olacağını düşünmek hayalecilik olacaktır. Dünyada sanayinin ve sanayi ürünlerinin teknoloji ve bilgi içeriği giderek yükselmektedir. Sanayi artık katma değeri yüksek, nitelikli ve özellikle ürünlerin üretimine yönelmektedir. Türkiye'nin araştırma ve geliştirme önem vermeden, teknoloji üretmeden gelişmelerin dünyasında rekabet şansını koruyabilmesi olanaklı yoktur. Kimya sanayi gibi hemen tüm sektörlerde ara mali sağlayarak temel bir sektörün de araştırma-geliştirme çalışmalarına yönelmeden, teknoloji üretme hedefi olmadan yaşıyabilmesi mümkün olmayacak ve bu sektörde oluşan azalılar kimya sanayinin ara mali ürettiği diğer sektörleri de etkileyecektir.

Devamı Gelecek Sayıda

Doç. Dr. Mürşit Pekin
K.M.O. İstanbul Şubesi Başkanı

Kanımca sorunun ele alınışında en az kirlilik kadar ciddi ve tehlikeli bir eğitim vardır. Kirliliğin "nasıl" oluştuğu sorusu önemli olmakla birlikte "kimin ve niçin" kirliliği sorusu konunun özünü oluşturmaktadır. "Nasıl" sorusunun yanıtı teknik bir boyut içermektedir. Oysa "kim ve niçin" sorusunun yanıtı ekonomik, siyasal ve ideolojiktir. Bu ekonomik siyasal ve ideolojik yapı gözönüne alınmadan sorunun temeline inmek ve çözüm bulmak olanaksızdır.

Toplumsal gelişimin temel yasası, toplumun doğa ile karşılıklı ilişkileri olmuştur. Tarihsel süreç içinde toplumlar, doğrudan sürekli yararlanılmışlar ve onu üretimedeki kullanılmışlardır. Bilim ve teknolojinin gelişimi toplum ile doğa arasındaki etkileşimin netliği değişmiştir ve yeni bir aşamaya sokmuştur. Sanayi çağının başlamasıyla birlikte insanlık "yeni bir jeolojik güç" olarak ortaya çıkmıştır. Doğal süreçlerin aksına insanın yaptığı müdahale doğada büyük değişikliğe neden olmuştur.

Doğa, insan, toplum birbirleriyle bir ilişki bütünü içindedir. İnsanın doğadan nasıl yararlanacağı uygulanan siyasal ve ekonomik model tarafından belirlenir.

Doğal zenginliklerin en yoğun olarak kullanıldığı ve insanın doğayı en çok etkilediği ekonomik sistem doğayı bir meta olarak her süreçte katan sınırlı sistemdir. Doğal kaynakların kullanımı toplumun gerçek gereksinimlerine göre planlı denetimli değil, kar hirsına ve sınırsız tüketime yönelik olarak uygulanırsa, kaçınılmaz olarak insanlık ile doğa arasında ilişki bir çatışmaya döner; doğal denge yaşam kaynaklarına zarar verecek biçimde bozulur ve sonuçta çevre kirlenmesi olgusu ortaya çıkar.

O halde "kim ve niçin" sorularının yanıtları kesinlikle bellidir. Toplumsal çıkar ve maliyeti gözönüne almadan sınırsız ve gözü dönmüş bir kar hirsıyla halkına, insanlığı, doğaya savaş açan sömürü düzeni çevreyi "kim ve niçin" kirliliyor yanıtlandır. Ulusal gelirden aldığı pay her geçen gün azaltılan adeta açlığa mahkum edilen çalışanların, emekçilerin yani toplumun büyük kesiminin ınsanlık için görece ucuz olan, kalitesiz yakıt yakıyor (hatta çöp, lastik, yanmış yağ vs) olmaları hava kirliliğinden sorumlu tutulmaları sonucunu verebilir mi? Faize, rant, teşviklere, si-lahlannaya, kredilere bağlı paylar ayıran ekonomik ve siyasal gücün, ülkemiz için önemli bir yakıt olan kömüre gerekli yatırımlar yapmayıp, kömürü iyileştirmeye kaliteli yakıt ve yanma sistemleri geliştirmeyi ihmal etmesi, toplumsal maliyeti ve yararı gözardı etmesi değil de, kendisine sunulan en berbat yakıtları yakarak ısınmayaya çalışan halkımızın mi havayı kirlettiği sorgulanmalıdır.

Kömür kaynaklarımızı rasyonel şekilde değerlendirmeyip, ciddi hiçbir araştırma yapmayıp, ulusal enerji politikası oluşturmadan trilyonlarca lirayı ithal doğal gaz ve dağıtım sistemlerini yapıp en berbat kömürü almakla bile zorlanan milyonlarca kişinin, milyonlarca lira doğal gaz tesisi ve dönüşüm parası veremeyeceği gözönüne alarak, "kurtuluş doğalgazda" aldatmacısıyla yola çıkanlar hava kirliliğinden sorumlu değiller mi?

Bilimsel olarak hava kirlenmesi toz, kül, sis, duman, sis, buhar, gaz vs. gibi keskinlerle bulunabilen insan, hayvan, bitki ve eşyaya zarar verebilen çeşitli kirlenmelerin belirli sürelerde çevre atmosferindeki varlığı olarak tanımlanabilir.

Atmosferi kirlüten birçok madde vardır, bunları şu şekilde gruplandırılabilir:

- 1) Karbonmonoksit ve dioksit
- 2) Hidrokarbonlar ve bunlardan tü-

Yaşamımıza doğrudan ve tehlikeli bir biçimde giren çevre sorunları, mesleğimizle yakından ilgili olduğu için 70'li yıllardan beri Odalarımızın gündemindedir. Oysa kirliliğin birincil sorumlusu sömürü düzeni temsilci ve uygulayıcılarının yeni bir sömürü kaynağı yaratana kadar gündeminde olmamıştır. 90'lı yıllardan bu yana da çevreye duyarlı kesimlerin ve örgütlerin ses getiren muhalefetleri ile toplumun yaşamına ciddi bir şekilde girmiştir.

reyen aldehit ve ketonlar

3) Azot Oksitleri

4) Oksidanlar (ozon, PAN, Peroksidler)

5) Yapısında halojen bulunanlar

6) Yapısında kükürt bulunanlar

Tozlardan gazlara kadar tüm bu atmosfer kirleticilerini oluşturan kaynaklar yukarıda sözünü ettiğimiz ısıyanın dışında ulaşım ve sanayi kirliliğidir. Ulaşımın gelen kirlilik yaz ve kış aylarında da devam ettiği için hava kirlenmesinde büyük paya sahiptir.

Ulaşımın gelen kirlilik egzoz gazlarının atmosferine verilmesi ile olmaktadır. Egzoz gazlarında karbonmonoksit, karbondioksit, su buharı, yanmamış hidrokarbon atıkları, azot oksitleri, kurşun bileşikleri bulunmaktadır. Benzinli motorlar egzozunda karbonmonoksit, hidrokarbonlar, azot oksitleri dizel motorların egzozunda ise duman, koku, azot oksitleri ve benzen (kanserjen) daha yoğun olarak bulunur. Egzoz gazlarının bileşimi motorun, yakıtın cinsine, hava yakıt oranına aracın hızına bağlı olarak değişir. Yakıtın tam yanması sonucu yalnız karbondioksit ve su buharı oluşur. Fakat pratikte bu hiçbir zaman gerçekleşmez. Hava yakıt oranı yaklaşık olarak 12/1 ve 17/1 arasında değişir. 12/1 oranı zengin karışımı, 17/1 oranı fakir karışımı oluşturmaktadır. Zengin karışımın yanma ürünleri karbonmonoksit ve yakıt

atıklarıdır. Fakir karışımın yanma ürünlerinde karbonmonoksit azalır fakat azot oksitleri artar.

Zengin karışımın hızın düşük olduğu, fakir karışımın hızın yüksek olduğu zamanlarda oluşurlar. O halde karbonmonoksit miktarının azalması aracın hızı gidisine bağlıdır. Aracın boşta çalışırken karbonmonoksit oranı en yüksek ve hacmen % 7-8 arasındadır. Azot oksitleri 10-50 mg/m³tür. Aracın hızı arttıkça karbonmonoksit oranı % 1.5'a kadar düşer. Bu arada yüksek sıcaklık nedeniyle azot oksitleri artar, (1000-4000 mg/m³) ve ozon oluşmaya başlar. Yakıt atıkları da ozon tarafından oksitlenerek kuvvetli bir zehir ve kirlenici olan aldehitlere dönüşerek atmosfere karışır.

Yapılan araştırmalar en az karbonmonoksit ve azot miktarlarının aracın hızı yaklaşık 40-45 km/saat olduğu anda oluştuğunu göstermiştir.

Kent içi ulaşımında yüzlerce aracın adım adım ilerlediği kalabalık bölgelerde egzoz gazlarının en yüksek karbonmonoksit oranları olarak atmosfere verildiğini düşünürsek, sorunun hangi ölçüde tehlikede olduğu anlaşılır.

Kirlitici atmosferdeki dağılımı, oranı, genişliği verilen kirlitici havada ki ömrüne, iklim koşullarına hava akımlarının yönü ve hızına, yağış ve neme ve at-

mosferin kendi kendini temizleme koşullarına bağlıdır. Bu bakımdan her ülke kirlitici maddeleri için belli sınır değerler saptamıştır. Kirlitici ölçümleri ve sınır değerleri 30 dakika, 1 saat, 8 saat, 24 saat, 30 gün ve yıllık ortalama olarak verilir.

Dünyanın büyük kentlerinde yapılan egzoz gazı analizlerinde trafiğin yoğun olduğu bölgelerde karbonmonoksit değerleri en yüksek olarak haftanın iş günlerinde ve özellikle sabah akşam saatlerinde bulunmaktadır. 250-400 ppm değerindeki karbonmonoksit kandaki hemoglobinin % 5'ini oksijen taşıyamaz duruma getirmektedir. Uzun süre 30 ppm değerine maruz kalmak kronik yemeyizliğe neden olmaktadır. Vücutta hissedilebilir fizyolojik etkileri 10 ppm'den başlamaktadır. 200 ppm'de baş ağrısı ve yaşamsal fonksiyonlarda azalma görülmektedir, 600 ppm'de mutlak ölüm olmaktadır.

Her ne kadar özellikle İstanbul'da trafiğin yoğun olduğu bölgelerde bu tür bir çalışma resmi olarak yapılmamışsa da, örneğin trafiğin yoğun olduğu saatlerde boğaz köprüsü üzerinde bile taşıtların pencerelerini açmak daha fazla zehirlenmek demektir.

Tüm bu veriler gözler önünde iken ülkemizde ulaşım sorununda politik tercih yanlış yapılarak karayolu taşımacılığın ağırlık verilmemiş, özellikle 70'li yıllardan baş-

layarak araç sayısı plansız, programsız, denetimsiz artırılmıştır. Sırf kar amacına ve tüketime yönelik "her aileye bir otomobil" sloganı ile kitlere koşullandırılmış ve sorun her geçen gün çıkmaza itilmiştir. Kolay, ucuz ve çevre kirlenmesi açısından en az sakıncalı olan toplu taşıma sistemi geliştirilmemiş, özel otoyol özendiren nedenler azaltılmasına artırılmıştır. Ulaşım maliyeti yönünden ucuz ve aynı zamanda kirliliğe neden olmayan tramvay sistemi geliştirilmesine, trafik sıkışıklığına neden oluyor gerekçesi ile özel otolara yer açmak için ulaşımın kaldırılmıştır. Yine aynı şekilde toplu taşımacılık için ucuz, kirlitici olmayan motor yıllarca sürünce de bırakılmıştır.

Ülke boyutunda bakıldığında ulaşım kesimi yaklaşık % 40 ile en başta gelmektedir ve bu enerji israfının yanında hava kirliliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bugün İstanbul'da trafikte kayıtlı 1.300.000 araç vardır. Bunların yaklaşık 800 bini hergün trafikte çıkmaktadır. Taşıtların % 90'dan fazlası özel otomobil ve özel taşımacılık hizmeti veren taksi, dolmuş ve minibüslerdir. İETT'nin (daha doğrusu son değişiklikle UKOME) payı çok küçüktür. Taşıt sayısı 1982'de 300 bin idi. Yani 1982'den 1994'e kadar 1.000.000 taşıt artmıştır. Kuşkusuz İstanbul'da metro veya tüp geçit yerine neden köprüler yapıldığı ve daha da yapılacak ortaya çıkmaktadır. Araç sayısının 30-40 milyon olduğu Londra, Paris gibi kentlerdeki İstanbul'daki gibi trafik sıkışıklığı ve kirliliği yaşamadığı da dile getirilen bir gerçektir. Ama gözardı edilen orarlarda toplu taşıma sisteminin mükemmel işleme nedeni ile trafikte çıkan araç sayısının çok az olduğu gerçeğidir. Yerli ve ithal otomotiv sektörünün arasında çıkar çatışmasına dönen katallik filtreler sorunu özel araç sayısı ve özendirilmesi gözönüne alındığında ülkemiz için yeni bir tüketim pazarı ve sömürü alanı biçiminde gelişmektedir. Otomobillerin üretim maliyeti artırılarak kirlenme bedeli yine halka ödetilmektedir.

Görüldüğü gibi taşıtların neden olduğu kirlilik büyük ölçüde karbonmonoksitten, insanın neden olduğu kirlilik ise kükürt oksitlerinden meydana gelmektedir. Kükürt oksitlerin atmosferde kalma süresi birkaç saatten birkaç güne kadar değişmektedir. Karbonmonoksidin atmosferdeki kalma süresi yaklaşık 1-1.5 yıldır. O halde taşıtların neden olduğu kirlilik göreceli olarak mevsim ve zehirlilik farkları da dikkate alırsak çok daha tehlikelidir. Bu bakımdan ısınma kaynaklı kirliliği oluşturan kirliliğin konsantrasyonlarının azalmasına bakarak Ankara örneğinde olduğu gibi trafik kirliliğini gözardı ederek hava temizlendi demek yanlış ve o ölçüde tehlikelidir.

Konumuz açısından ısınma ve ulaşım kaynaklı hava kirliliğinin kısa vadede köklü bir çözümü yoktur. Fakat öncelikle kömürlerin iyileştirilmesi, yakma sistemlerinin standartize edilmesi, özelleştirme histerisiye rağmen devlet destekli ve ucuz doğal gaz temini ilk etapta sayılabilecek önlemlerdir. Özel otoların kent içinde neden olduğu trafik tıkanıklığı ve hava kirlenmesi gözönüne alınarak bu araçların kent içi dolaşımı kısıtlanmalıdır. Toplu taşıma sistemi hızla geliştirilerek özel otoyol özendiren nedenler azaltılmaya çalışılmalıdır. Tercihli yol uygulamaları yaygınlaştırılmalı, yeşil alanların sayısı artırılmalıdır.

Sonuç olarak, anlatmaya çalıştığım gibi çevre kirliliği doğal ve kaçınılmaz bir olgu değildir.

Anak her üretilen mal, her tüketilen doğal kaynak "ne kazanırız, nasıl kazanırız" anlayışı ile değerlendirilirse çevre sorunları ve kirlilik kaçınılmaz olur.

Hava Kirliliği

İsmet Şanlı
Orman Mühendisleri Odası

sülfirikasit, nitrikasit gibi çok güçlü asitler oluşmaktadır. Bunlar türlü yağışlarla yağmur ve kar tanelikleriyle yere ulaşabilmektedirler. Sülfat, nitrat parçacıkları gibi asit yağışları maddeleri su ile tepkimeye girmedi, kuru olarak atmosferde ve yeşil alan örtüsü üzerinde biriktirmektedirler. Örneğin orman ağaçlarının yaprak ve dallarla gövdelerinde depolanmış bu maddeler çiğ ve sis türü yağışlarla güçlü asitle dönüşebilmektedirler. (ÇEPSEL, ERUZ, KARAÖZ, 1993).

Son yıllarda yaşadığımız yerkürede bu tür tehlikeler sık sık görülebilmektedir. Örneğin Polonya'nın belirli yörelerinde asit yağışlar nedeniyle demiryolları korozyona ciddi zarar gördüğünden, buralarda trenlerin hızları 40 km. ile sınırlandırılmış bulunmaktadır. Metale buna dek etkili olabilen maddeler "ORMAN ÖLÜMLERİ" ve "KİTLE ÖLÜMLERİ" de oluşturabilmektedir.

Birleşmiş Milletlerin bir araştırmasında, tüm dünyada bir yılda 75-100 Milyon ton kükürtün, gaz olarak havaya verildiği saptanmıştır. Bu orandaki kükürdün salt taşınak için 15 m. uzunlukta, 40 tonluk vagonların kullanıldığına, bunların uzunluğu ekvator çevresi kadar olabilmektedir (SALVESEN, 1984).

Plansız ve düzensiz sanayileşmenin çevresel bitki örtüsü üzerindeki etkileri kimi zaman çıplak gözle de görülebilmektedir. Bitkilerin final boy ve çaplarında büyümelerde yavaşlama veya duraklama, kimi organlardaki ci-

celeşme, yıllık halkalardaki az gelişme ve istenmeyen oluşumlar (tüylenme gibi) yansısı mikroskobik olarak hücrelerin yapısallığı, plazmolu olayını, hücrelerin kimi organeleri, özellikle çekirdek ve kloroplastlarda yapı ve biçim bozuklukları; pigmentlerin ve hücre zarlarının parçalanması bacasının toz ve türlü gazların neden olabildiği olumsuzluklardır. Biokimyasal olayların işi zorunlu olan enzimler, koenzimlerin etkilenmesi, aminoasitlerin ve büyüme hormonlarının parçalanması ile bitkilerde ölümcül sonuçlar belirebilmektedir.

Ülkemizde özellikle orman ekosistemlerinde, sistemi ve uzman ile inceleme ve araştırmalar yapılmalı ve de aşağıdaki sorular mutlaka yanıtlanmalıdır.

1- İstanbul ve yöresine düşen yağışların asitlik derecesi nedir?

2- Yeşil alan ekosistemlerinde tepeden damlayanlara toprağa ulaşan, bitki gövdelerinden akararak yere varan suları pH değerleri nedir? Bunun açık alanla önemli bir ayrıcalığı var mıdır?

3- İstmanın (yakıt maddelerinin) büyük bir bölümü, kükürt oranı yüksek olan linyitlerle gerçekleştirildiği için linyitlerin iyileştirilmesi yolunda çalışmalar yapılmalıdır. Sonra da "Kirliliğin Dönemi" olan "Aralık-Nisan" ile "Temiz Hava Dönemi" olan "Haziran-Ekim" sürelerinde düşen yağış arasında asitlik derecesi yönünden ayrıcalıklar mutlak saptanmalıdır. (ÇEPSEL, 1993).

4- Asit yağışlara karşı kimi zaman ulusal ve çoğunlukla uluslararası, özellikle komşu ülkelerle ne tür önlemler alınabilir? Oysa bu tür afetlerin ulusal sınır tanımadığı her-kesçe bilinmektedir.

70 Yıllık Sanayileşme...

Baştafı 1. Sayfada

Bu süreç içinde 70'li yıllarda ekonomik sorunlar nedeniyle indirimler gerçekleştirilmiştir. 1963-1980 yılları arasında, beşer yıllık süreleri kapsayan ilk üç Mali Protokol ve Özel İşbirliği Fonu sorunsuz yürümüştür.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nden sonra 1981 yılında siyasi partilerin kapatılması üzerine, 4. Mali Protokol AB tarafından askıya alınmıştır. O dönemde ağırlaşan ekonomik krizin aşılmasında gündeme getirilmeyen GB süreci 90'lı yılların başından itibaren yeniden işleme başlamış, ve siyasi iktidar 1995'de GB'ye gidileceğini açıklamıştır.

Gümrük Birliği Tartışmaları

GB'ye geçiş konusu sermaye çevrelerinde ve onların kendi iç çelişimleri ve çıkarları itibarıyla kendi platformlarında uzunca bir süredir tartışılmaktadır. Bu amaçla kendi kurumlarını da oluşturmışlardır.

Örneğin İktisadi Kalkınma Vakfı, AB ile ilişkilerde Türkiye sermaye sınıfını temsil etmek amacıyla 1965 yılında kurulmuştur.

Bununla birlikte bir kaç gün sonra AET ile GB konusunda protokol imzalanacak olmasına karşın Türkiye'de halen hiç bir sektörel araştırma ve sermaye envanteri olmaması, GB'ye uyum sürecinde Türkiye Sanayinin nelerle karşılaşacağı konusunda tam bir bilinmezlik ortamı yaratmaktadır.

GB konusunda yapılan tüm tartışmalarda, GB sürecinde sektörlerin nasıl etkileneceğine ilişkin çalışmaların yapıldığını, aslında önceden yapılacak bu tür çalışmaların da doğru sonuç vermeyeceği ve bir anlamı olmayacağı doğrudan sermaye sözcükleri tarafından ifade edilmektedir. Bu konuda, AB'ye girmeden önce İtalya'da çok iyi uzmanlar tarafından çalışmalar yapıldığı ancak AB'ye girdikten sonra bu çalışmaların doğru sonuçlar vermediği ve iddialı sektörlerin battığı ya da çıktığı örnek olarak gösterilmektedir. Bu durumda kendi sahip olduğu pazarı yabancılarla paylaşarak, bu yabancıların Türkiye temsilciliği konusunda gelmeyi hedefleyenler hariç, hiçbir sektörün başına 1995'de ne geleceğinin bilinmeyeceği sermaye kesimi uzmanlarının yapılabildiği tek tahmindir.

Sermaye karşısında, çalışanlar ve onların örgütleri ise bu süreçte konuyu hemen hemen hiç gündemlerine almamışlardır. TMMOB içinde de konuya tek sistematik yaklaşımda bulunan Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi ise çalışmalarını Eylül 1994'de başlatmıştır. Ancak bu tarih bile çok geç bir tarih olmuştur. Buna karşın konunun tartışılması üç aylık bir süreçle yayılmış ve bu tartışma süreci, düzenlenen konferans ve toplantılarla bilgilendirme - tartışma ve görüş üretme süreci olarak kurgulanmıştır. Bu konudaki tartışmalar 1995 yılı boyunca da sürdürecektir.

Gümrük Birliği Ne Getiriyor?

GB'ye girilmesi durumunda olması muhtemel gelişmeler ve bunların çalışanlar ve mühendisler açısından sonuçları aşağıda maddeler olarak belirtilmiştir.

• GB 70 Yıllık Sanayileşme Sürecinin İflası Ve Teslimiyetin Belgesidir

Kurulduğu günden beri net bir sanayileşme politikasına sahip olmayan ülkemizin net kaynakları, bir sanayi burjuvazisi yaratmak ve bu temelde sanayileşmek uğruna har-

canmıştır. Tümöyle ithal ikamesiyle korunan ve önemi alınmadığı için rekabetten uzak olarak ülkeyi kalitesiz ürünlere mahkum eden burjuvazi, kompradorluktan yeni sanayiciliğe geçerken, gelinen noktada sisemin tıkanması ile yeniden geriye dönerek ticarete razı olarak sanayicilikten vazgeçmekte ve Avrupa, Japonya şirketlerinin bir parçası olma yoluyla sanayileşme sürecini kendileri açısından durdurmaktadırlar ve varlıklarını sürdürdükçe yolumun bu olduğunu açıkça söyleyebilmektedirler.

• Özelleştirme GB Sürecinin Bir Dayatmasıdır

80'li yılların başından beri tartışılan Özelleştirme Yasası 27 Kasım 1994 günü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yasa, TC Devletinin artık hedefleri içinde sanayileşme hedefinin olmadığı ve var olan sanayi yapısının da GB sürecinde tasfiye edileceğinin belgesidir. Roma anlaşmasının GB sürecinde KİT'lerin özelleştirilmesinin zorunlu kılınmasına karşın, AB açısından Türkiye'de rekabet etmek zorunda kalacakları tek sektör olarak görüldüğünden kamu sektörünün tasfiyesi GB sürecinin başlamasından önce bir zorunluluk olarak dayatılmıştır.

GB İç Pazarın Bittiği Noktada Bir Umud Değildir

Tekstil dışında yıllardır ithal ikamesi politikasıyla iç pazara göre yapılan sanayi, ağırlıklı olarak dayanıklı tüketim, mali ve otomobil üretmekten ve bunları iç piyasada pazarlamaktan başka bir yol izlememiş; bu pazarın tıkanacağı ve ancak yenilenme yoluyla pazar yaratılabileceği bir süreçte, sermaye açısından GB bir çıkış yolu olarak görülmüştür. Ancak bu süreç ilerledikçe kendi iç çelişkileri su yüzüne çıkmış ve kendilerini şanslı gören tekstilcilik ile sektörlerini hassas sektör olarak tanımlayan ve Katma Protokolün 60. maddesine dayanarak otomotiv sektörünün korunmasına yönelik çalışmalar yürüten otomotivciler arasındaki tartışmanın siyasal yansımaları ortaya çıkmaya başlamıştır. GB'yi çıkartmak isteyenler, hemen girelim diyenlerin arasındaki siyasal hesaplaşmanın önümüzdeki günlerde daha belirgin yansımaları ortaya çıkacaktır.

• GB Türkiye'de Biçimsel Konuma Dönüşmüş Siyasal İradenin Tümöyle AB'ye Devridir

AB siyasal karar mekanizmasında bulunmadan Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile GB'ye girmesi başka hiç bir örneği olmayan bir uygulama olacaktır. 1995 yılında GB'ye mevzuat bazında uyumu sağlamak için 40 bin sayfalık mevzuat Türkiye'ye çevrilecek ve TBMM bu mevzuatın altında tartışma yapmaksızın imza koyacaktır. Bu durum Türkiye'de siyasal iradenin öz ve biçim olarak ortadan kalkması sonucunu doğuracaktır. Ayrıca AB ülkeleri dışındaki 3. ülkelerle olan ilişkilerini de bu mevzuata göre düzenlemek zorunda kalacaktır. Bugüne kadar 3. ülkelerle (örneğin, Azerbaycan ve diğer Asya ülkeleri ile) Türkiye'nin imzalamış olduğu ikili anlaşmaların hepsi içerik olarak değişecek veya iptal edilecektir. Ayrıca, GB'ye girdikten sonra Türkiye kendi başına 3. ülkelerle ikili anlaşma imzalamayacaktır. Türkiye'nin yeniden yapılanan Dünya ülkeleri içinde yerini alması gerektiği biçimde iletir sürelen gerekçe, geçersizdir. Çünkü GB, Türkiye aç-

sından AB'ye girişin garantisi değildir. Ayrıca örnek gösterilen Kuzey Amerika ülkelerini kapsayan ve başını ABD'nin çektiği NAFTA ile Pasifik ülkelerini kapsayan ve başını Japonya'nın çektiği APEC birer GB uygulaması örneği Serbest ticaret anlaşmalarındır.

Ayrıca GB sonucunda, Türkiye ABD'de ve Uzak Doğu'da elde ettiği ticaret avantajlarını yitirecektir.

• GB Sanayi Yapısını Değiştirecektir

GB ile Türkiye'de bir ithalat patlaması yaşanacağı ve döviz rezervlerinin hızla eriyeceği herkesce kabul edilen bir gerçektir. Üçüncü nesil teknoloji ürünlerini pazarlayan Avrupa ülkeleri karşısında, henüz ikinci nesil teknoloji ürünlerini üretmeye çalışan Türkiye'nin şanslı olabileceği sektörler olarak, artık AB ülkelerinin kendi ülkelerinde bulunmasını çevre açısından sakıncalı gördükleri kirli teknolojinin uygulandığı sektörler tanımlanmaktadır. Çimento sektörü bunlara örnektir. Bu durumda Türkiye'nin, katma değeri yüksek ürünleri ithal eder, bunun karşısında katma değeri düşük ve/veya kirli teknolojinin uygulandığı alanlarda üretim yapan 2. sınıf bir ülke olması beklenen ve kabul edilen bir gelişme olacaktır. Geri ve/veya kirli teknoloji ile üretim yapma koşullarının zaten ağır olarak yaşadığı ülkemiz GB'den sonra tümöyle Avrupa'nın "arka bahçesi" durumuna gelecektir.

• Türkiye'de Katma Değeri Düşük Sanayi Yapısı Oluşması Üretim Süreçlerinden Türkiye Mühendislik Gücünün Dislanması Sonucunu Doğuracaktır

GB sürecinde Türkiye'nin sanayi yapısının değişmesi bir çok mal ve hizmetin mamul halde Türkiye'ye girmesi ya da sanayinin ve yan sanayinin Avrupa'ya bütünleşmesi sürecinde üretilen ürünler üzerinde yoğunlaşan yerli mühendislik bilgisinin sürekli azalmasına yol açacaktır. Bu durum üretim süreçlerinden mühendislik hizmetlerinin dışlanmasına ve Türkiye'deki mühendislik hizmetleri niteliğinin değişmesine, önemini yitmesine, tümöyle teknisyenlik düzeyine inmesine yol açacaktır. Bu sürecin doğal sonucu olarak mühendislerin üretime aldıkları pay azalacak, ücretleri düşecektir. Ayrıca mühendisliğin üretim süreçlerinden tasfiyesi, mühendislik eğitimini de etkileyecek ve eğitimdeki nitelik bozulması hızı artarak sürecektir.

• GB Türkiye'de İşsizliği Artıracaktır

GB sürecinin en olumsuz etkisi, Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturan çalışanlar üzerinde olacaktır. GB sonucunda çöken sektörler ve özelleştirme nedeniyle genelde çalışanlar, özellikle mühendisler büyük ölçüde işlerini kaybedeceklerdir. İşini kaybetmeyenler açısından ise, işsizlik olgusu büyük ölçüde yaşam standardının gerilemesine yol açacaktır. İşçiler ve mühendislerin zaten % 50 gerilemiş olan reel ücretleri daha da aşağılara çekilecektir.

Ayrıca kamu ihalelerinde yerli müteahhitlere sağlanan avantajlar ortadan kalkacağından, Türkiye'deki müteahhitlik hizmetlerinde yabancıların payı artacak ve bu süreçlerde Türkiye mühendislik gücü dışlanacaktır.

• GB Sürecinde Sanıldığı Gibi Mal Dolaşımı Serbest Olmayacaktır

GB'ye geçildikten sonra, Türkiye'li sermayedarlar açısından pazarın genişleyeceği, Avrupa pazarına mal satışının kolaylaşacağı gibi ifadeler kullanılmasına karşın, GB ülkeleri istedikleri zaman tarife

ÖLÇÜ'DEN

Baştafı 1. Sayfada

Peki Avrupa'ya ne oluyor? Avrupa'nın tavrını, değişik tekelin Türkiye pazarına ilişkin değerlendirmeleri oluşturuyor. Bazı sektörler, Türkiye pazarının henüz doymadığını düşünerek 'ithal ikamesi' ile tatlı karlara devam diyor. Bazıları işe bu sürecin bittiğini görek biz 'ticaretimize bakalım' diyor.

Politikası böyle şekillenen AB, hazır Türkiye teslim olunca bir taşla vuracakları kuş sayısını arttırmaya çalışıyor. Kıbrıs sorunu 'kuş'lardan bir tanesi. Türkiye'nin insan hakları karnesi ise 'ışın' vitrininde gerekçesi oluyor.

Bu durumda, bu ülkenin gerçek sahiplerinin gündeminde GB'nin olmaması gerekiyor. 'İthal ikamesi' adıyla klasik yeni sömürgecilik mi, yoksa bunun yeni versiyonu GB mi? gibi bir tercih yurtseverlerin sorunu olamaz.

Bizim tercihimiz ulusal bağımsızlığı garanti altına alacak bir ulusal sanayileşme politikası ve bunun gerek koşulu olan halk demokrasisidir.

Siz yoksa bu kavramların modasının geçtiğini mi düşünüyorsunuz?

ÖLÇÜ

dış engellerle Türkiye'den mal akışını kısıtlayabileceklerdir.

Tarife dışı engeller kota, gümrük vergisi gibi uygulamalar olmaksızın, ithalatçı ülkeye üretilen malın üretim koşullarına ilişkin tanımlamalar getirilerek (örneğin, tekstil sektöründe çok yaygın olan çocuk işçi çalıştırılmasına, çevreye zararlı teknoloji kullanılmasına getirilecek yasaklar ki, GB'den bağımsız olarak bu uygulamalara zaten son verilmeliydi veya üretim kalitesini belirleyen fabrika alt yapısına ilişkin getirilecek koşullar bu türden engellerdir) bu ülkeden oluşacak mal veya hizmet akışına getirilebilecek engellerdir. Buna karşı benzer uygulamayı ise sahip olduğu teknoloji düzeyi itibarıyla Türkiye'nin yapması olanaksızdır.

Ayrıca TARIC denilen ve AT ülkelerinin tüm dünya ülkelerine tanıdığı özel ödünleri içeren 1200 sayfalık kökümün Türkiye'de incelenmemiştir. TARIC Türkiye'nin içinde yer almayacağı Avrupa'daki siyasal karar mekanizması tarafından sürekli düzenlenmekte ve AT ülkelerine mal satan 3. ülkeleri Türkiye karşısında bir anda avantajlı duruma geçirebilecek işlevi de olabilecek bir belgedir. Bu durum mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını her an Türkiye aleyhine bozabilecek bir zemin yaratmaktadır.

Bunun dışında GB'de iş gücü serbest dolaşımı, Türkiye'de de ticaretleri arttıracığından Avrupa'da yurt dışındaki işçiler de serbest dolaşımından yararlanamayacaktır.

• GB'ne Geçiş Türkiye'nin Demokratikleşmesine Bir Katkı Sağlamayacaktır

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile GB'ye gidilmesi, Türkiye'nin de-

mokratik geleceğinin de güvencesi olarak gösterilmeye çalışılmakta, GB'ye geçildikten sonra Türkiye'de iş yaşamının, sendika ve demokratik hakların garanti altına alınacağı sanılmaktadır. Oysa bu konuda hem Avrupa, hem de Türkiye çifte standartlı davranmaktadır. TC vatandaşları, Türkiye içinde dahi seyahat etme ve yerleşme özgürlüğüne sahip olmadığı ve ülkemizin doğusunda ve batısında farklı yönetim şekilleri uygulandığı bir süreçte GB'ye gidilmekte ve Avrupa sözde rahatsızlık belirtse de, öзде bu durumdan rahatsız olmamaktadır. Yine Avrupa'nın birçok ülkedeki (örneğin eski Yugoslavya'daki) anti-demokratik uygulamalara göz yumarak çıkar ilişkilerini geliştirdiği bilinmektedir. Ayrıca uluslararası bir çok anlaşmaya Türkiye'nin de imza koymuş olmasına karşın, bunların uygulamada hiç bir değişikliğe yol açmadığı bilinmektedir.

Sonuç

Yukarıda maddeler halinde saydığımız olgular incelendiğinde, sonuçta, GB'ye gidilmesinin iç pazarın tıkanacağı noktada ancak mevcut sanayici kimliklerini terk ederek ayakta kalabilecek sermaye kesimi karşısında, genelde çalışanların ve özellikle işe iyerimizin bir yararı yoktur. Aksine ülkemiz ve çalışanların çıkarları açısından GB olgusu, sonuçları itibarıyla red edilmesi gereken bir konudur.

Şubemiz ülkemizin geleceğini belirleyecek böyle bir süreç karşı çıkmakta, GB konusunda söz sahibi olması gereken kesimin halk olması gerektiğini düşünmektedir.

Bu nedenle GB'ye geçiş konusu halka sorulmalı ve bu konuda bir referandumla gidilmelidir.

meyen Avrupa, Türkiye'nin aşırı ısrarı karşısında Kıbrıs konusunda ödün koparmayı da planına dahil etmiş gözükmektedir.

Bir başka boyut ise, Avrupa'da GB'ye giden ülkeler siyasi karar mekanizmasında da yer almaktadırlar. Türkiye'nin GB'ne gidiş biçimi ise bunu içermeyen gibi, ilerki yıllara dönük olarak AB'ye giriş konusunda bir taahhüt de içermektedir.

Bu boyutuyla bakılınca, GB'ye giriş, Türkiye açısından karar süreçlerine müdahale edemediği sonuçları uygulayacak bir 2. sınıf ülke statüsü oluşturmaktadır. Başka bir deyişle başka bir seçeneğin bulunmadığını sanıldığı bir ortamda ve Türkiye'yi, bu noktaya getiren politikaların sonucunda bir teslimiyet olarak ortaya çıkmaktadır.

Liberal ekonomi denizine düşen Türkiye, şimdi Gümrük Birliği'ne sarılmaktadır.

Denize Düşük...

Baştafı 1. Sayfada

Süreç bu şekilde işlerken, 19 Aralık 1994'de imzalanması beklenen GB protokolü, imzalanmamıştır. Protokol imzalanmamasının önemli nedenlerinden biri de DEP milletvekillerinin mahkumiyetleri ve Özgür Ülke Gazetesi'nin kapatılması olmuştur.

Ancak, GB'ye geçilmesinin bu süreçte ciddi bir biçimde AB'nin gündeminde yer almaması da somut bir gerçeklik olarak ortaya çıkmıştır. Daha çok Türk tarafının talebiyle AB gündeminde yer alan konuda, AB'nin yaklaşımı yeni tavizler koparmaya ve Türkiye'yi tümöyle teslim alma doğrultusunda olmaktadır.

Sonuçta hiç bir yük altına gir-

İmar affı çözüm mü?

Baş kez çıkarılan ve bir daha çıkarılmayacağı söylenen "İmar Affı" kanunlarından sonra düzenli kentleşme sağlanmış mıdır? Kaçak ve imara aykırı yapılaşma durmuş mudur? Buna hemen hemen herkesin "hayır" diyebileceği ortadır. Büyük kentlere, hele hele İstanbul'a bakan aklı başında olmayan birinin bile artık, "evet!" demesi olanaklı değildir. Peki, o zaman altıncı İmar Affı Kanunu neden çıkarılmaya çalışılıyor? Çünkü bu günkü merkezi hükümet ve yerel yönetimler de, kendilerinin öncelikler gibi imar konusunda büyük ve küçük ölçekli planlı yapılaşmayı sağlamışlardır. Çünkü Kentleşme sorunlarına bütüncül kalıcı çözümler üretmişlerdir, üretmemişlerdir. Çünkü yine seçim zamanı ve merkezi hükümet kaçak ve imara aykırı yapılaşma sonunda oluşan rantı kendi lehine oya dönüştürmeye çalışmaktadır. Yasa dışı yerleşmeler ekonomik ve siyasi güç döndürmüş; yasal olanın önüne geçmiş, niceliği artmış, belirleyici olmuştur. Bunun yasal sonucunda ise merkezi ve yerel yönetimler onlarla uzlaşma anlaşma yolunu seçmişlerdir. Söz konusu süreç bir döngüdür. Kaçak ve imara aykırı yapılaşma, ardından rant ve onun siyasete yansımaları, rantın paylaşılması... Bu süreç hep böyle sürmüştür.

Bugünkü hükümet de yöntem olarak kendilerinden öncekileri izleyeceği izlenimi vermiş; uzlaşma ve anlaşmanın bir bedeli olarak arsa ların çok küçük paralar karşılığında satılması yolunu seçmiştir. Böyle anlık üzerinde pek düşünülmeden, toplumun tüm kesimlerini uzlaştırmadan, geleceğe dönük kalıcı çözümler üretmeden sorunları gidermek, adaletli ve demokratikleşmeyi sağlamak, toplumda kalıcı barışı sağlamak olanaklı değildir. Elbetteki birikmiş sorunlara çözümler bulunulmalıdır. Ancak yöntem ve süreç de iyi belirlenmelidir.

Bu konuda mevcut duruma ve geleceğe dönük olmak üzere iki aşamalı çözüm üretilebilir. İlk aşamalı çözüm mevcut duruma ilişkin çözümler şöyle özetlenebilir:

- İmar aykırı ve kaçak yapıların hepsi saptanmalı (hava fotoğrafları

Bütüncül bir arsa ve arazi politikası ile yaklaşılmalı, yalnızca sorunları öteleme mantığı ile günü kurtaran çözümler üretilirse karmaşa, çirkinlik, terör üretiriz. Satmak ya da affetmek çözüm değildir. Kısa ama yanlış olan değil, demokratik ve kalıcı olanı seçmeliyiz.

ve yersel ölçme yöntemi ile) ve bunlara ilişkin her türlü harita ve sahiplik verileri bilgisayara aktarılmalıdır (grafik ve grafik olmayan veriler).

- Bu bölgenin nazım planına uygun uygulamaları imar planları yapılarak bu plana uyanlara kullanıldığını kısmı kadarının elmenliği (zilyedliği) bedel karşılığı verilmelidir. Böylelikle taşınmazı kullanan arsanın altını ve üstünü dilediği gibi kullanabilmesi engellenmiş; masum gerçeklere gece kondu sahibi olan kimselere kentsel rant elde edilmemesi önüne geçilmiş olacaktır. Yeni planlama ile elde edilen imar hakları bir anlamda konut olmayanlara verilebilecek, böylece rant kamuya dönüştürülmüş olacaktır.

- Nazım plana göre yapılan uygulamaları imar planlarına uygun olmayan konutlar için iyileştirilemiyorsa elmenin konutu derhal yıkılmalıdır. Daha sonra plana uygun oluşturulacak toplu konut alanlarında kat mülkiyeti tesis edilmeli (kurulmalıdır), tek bir daire verilmelidir.

- Hazırlanacak konut tipi tarafların gelecek, görenek ve alışkanlıklarına göre uzlaşma yolu ile belirlenmeli, dayatmacılıktan kaçınılmalıdır.

- Elmenlere bir para karşılığında verilecek hakların plana göre oluşturulacak yerleşim birimlerinde kat mülkiyeti tesisine dönüştürülmelidir.

- Çok katlı hale gelmiş kaçak binaların o günkü sürüm bedelleri hesaplanmalı; o yapıyı yapanın (elmenin) yaptığı yatırım ve faiz hesaplanarak bulunacak karşılık; ister adama para olarak geri verilmeli, isterse kullanması gereken miktar dışındaki kısmına ek olarak kat mülkiyeti tahsis edilmelidir. Geri kalan kısımlar yine konutu olmayanlara ilgilgi idarece (Toplu Konut İdaresi ya da yerel yönetimler) tahsis edilmelidir.

İslah imar planı asla yapılmamalıdır. Geleceğe dönük çözümler ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Hazine arazileri, tarıma elverişli alanlar, ormanlar, su havzaları korunmak koşulu ile yerel yönetimlere devredilmelidir. Bu arsalar ancak bir nazım plana göre imara açılmalıdır. Toplumsal eşitliği sağlamak için hazırlanacak konutlar evi olmayanlara belirlenecek bedel karşılığında verilmelidir.

- Genelde büyük şehirlere olan göç yavaşlatılmalı, durdurulmalı, geriye döndürülmelidir.

- Demokratikleşme sağlanarak ülkenin geri kalmış yöreleri ekonomik ve sosyal yönden kalkındırılmalı Doğu ve Güney Doğu'daki savaş hali derhal durdurulmalıdır.

- Kente gelenlere ve kente yasayanlara yerel yönetimler mutlaka planlı her türlü sosyal ve teknik alt yapıyı konut sunmalıdır.

- Belirlenen konut tipi ve büyüklüğü dışında yoğunluk artırıcı genişletme yapılmamalı, plan kenarlarına aykırı her türlü biçimlenme yasaklanmalıdır.

- Yapıların arsaaya uygulanmasından en son kat çıkıncaya kadar ki süreci yapı denetim kurallarına göre ilgili TMMOB birimlerince mutlaka denetlenmelidir.

- Mutlak yapı denetim yasası ve yönetmeliği çıkarılmalı, yapı denetimi yapacak kurul, birim oluşturulmalıdır.

- Mevcut ormanlar, askeri bölgeler, su havzaları sit alanları vb. yerler derhal ve koşulsuz koruma altına alınmalı, özel iyeliğe konu teşkil etmesi yasaklanmalıdır.

- Kırıl ve kentsel araziler birlikte ele alınmalı, arazilerin kullanılması denetlenmelidir. Büyük projeler (baraj, yollar, köprü vb.) o yörede oturanların ve uzmanlık birimlerinin

görüşü alınarak yapılmalıdır.

- Nüfus hızı mutlaka düşürülmelidir.
- Ülke, bölge, nazım, uygulama imar planlaması süreci mutlaka izlenmeli ve buna uyulmalıdır.

- Her türlü plan yapımına mahalle, köy birimlerinden başlayarak her türlü sivil toplum örgütlerinin katılımı sağlanmalıdır. Sorumluluk herkese yayılmalıdır. Merkezi ve yerel yönetimlerin sorumluluğu paylaşılmadan kaçınılmaz planların uygulanması bu örgütlerce denetlenmelidir.

- Çıkarılacak kanunların uygulanması sürecinde merkezi ve yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları açıkça belirlenmelidir. Yasal ve yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları açıkça belirlenmelidir. Yasalar basit, açık olmalıdır. Denetim yaygınlaştırılmalı uygulamanın her aşamasında sivil toplum örgütlerinin ve yerel yönetimlerin ortaklaşa oluşturacakları denetleme birimlerinin görüşü alınmalıdır. Bu birimlerin çalışması mutlaka yasal bir zemine oturtulmalıdır.

- Kent ve kentlik eğitimi ilköğretim başlanarak verilmeli ve zorunlu olmalıdır.

- İmar aykırı ve kaçak yapı yapanlar, yaptırıma azmettirenler mutlaka cezalandırılmalıdır.

- Anayasa değiştirilerek kent meclisleri oluşturulmalı ve buralara toplumun her kesimi gücü ölçüsünde temsil edilmeli, kente ilişkin kararlarda onların görüşleri alınmalıdır. Mülkiyet yaygınlaştırılmalıdır.

Bunun için ilke; herkesin konut sahibi olabilmesinin sağlanmasıdır. İşte o zaman anayasanın eşitlik ilkesi yerine getirilmeli olacaktır.

Buraya kadar bütüncül bir yaklaşım gereği olan ilkeler ve görüşler sıralanmaya çalışılmıştır. Bütüncül bir arsa ve arazi politikası ile yaklaşılmalı, yalnızca sorunları öteleme mantığı ile günü kurtaran çözümler üretilirse karmaşa, çirkinlik, terör üretiriz. Satmak ya da affetmek çözüm değildir. Olanmadığı da görülmüştür. Kısa ama yanlış olanı değil, uzun, demokratik ve kalıcı olanı seçmeliyiz. Bu herkesin, ülkenin yararınadır. Umanız yöneticilerimiz yaptıkları yanlışları fark ederler ve somut adım atmaya çalışırlar.

İmar affı ile kente saygılı vatandaş cezalandırılıyor

1984 Yılında çıkarılan 2981 sayılı İmar Affı Yasası ile "kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın önceliği" zamanın ANAP hükümeti tarafından ilan edilmişti. Daha sonra yine aynı gerekçe ile 3290 ve 3366 sayılı İmar Affı yasaları aynı iktidar tarafından çıkarılmıştır.

Bugün yeni bir "İmar Affı" çıkarılması için çalışmalar yapılmaktadır. Yeni bir yasanın çıkarılmasının ne anlama geldiğini değerlendirebilmek için geçmişte yapılan uygulamaların sonuçlarına bakmak yeterlidir. Süreç içerisinde kaçak yapı ve gecekondulaşmanın daha da arttığı gözlenmiştir. Kamu arazileri en çok bu dönemde yağmalanmıştır. Böylece bu yasanın pratikte amaçlanan tersine "kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmayı teşvik yasa" olmuştur. Vatandaş sürekli olarak İmar Affı beklentisi içerisinde sokulmuştur.

10 milyon aşkın nüfusa sahip bir kent olan İstanbul'da zaten yetersiz olan yol, su, elektrik, okul, hastane, park-yeşil alan vb. hizmet ve donatılar daha da yetersiz duruma gelmiştir. Sonuçta yolu çamurlu olan, elektrikli ve suyu kesilen, okul ve hastanesi gereksinime yanıt vermeyen, sosyal ve kültürel tesisleri olmayan, yeşil alanı olmayan havası kirli sağlıksız çarpık bir kent yaratılmıştır. İstanbul'un geleceği karartılmış, insanların yaşamı ile oynamıştır.

1970'li yıllarda barınma amaçlı yapılan konutlar 1980'li yıllarda yerini rant amaçlı konutlara bırakmıştır. Yapılan konutlara her yıl bir kat ilave edilmesi kondu sahiplerinin gerçek adımı ortaya koymaktadır.

Vatandaşın konut gereksinimine devlet arsa üretmek, konut yapımına mali destek vermek destek olmaması konut gereksinimi gece kondu ile karşılamak devlet politikası haline gelmiştir.

İmar Affı sonunda hazineye giren para, talan edilen kamu arazilerinin bedeli yanında devde kulak bile değildir. Siyasi iktidarlar imar affını bütçe açıklarını gidermenin bir aracı olarak görmeye başlamışlardır.

Gecekondu nüfusunun önemli oranda arması ile birlikte siyasi partiler politikalarını değiştirmek durumunda kalmışlar, gecekondu alanları siyasi partilerin oy deposu olmuştur. Böyle olunca siyasi iktidarlar ve yerel yönetimler konutlara sürekli taviz verirdi. Bunun seçim sonuçlarına yansımaları ise "kondu"cuların bir çok kent ve metropolde yerel iktidari ele geçirmesi ile şimdiki sonuçlanmış gözüküyor. İlerde hangi kaleleri "İbake" edebilecekleri tahmin etmek zor değil.

İmar Affı ile kondu sahibi olmayan, kente ve yasalara saygılı vatandaşlar cezalandırılmış, kamu arazilerini yağmalayanlar, yasa tanımayanlar siyasi iktidarlar ve Yerel Yönetimler tarafından ödüllendirilmişlerdir.

"İmar Affı Yasası"nın sonuçlarının insan yaşamındaki fiziksel ve ruhsal olumsuzluklarını vb. faktörlerini de etkilerken nasıl bir tehlike ile karşılaşıyor kaldığımızı daha iyi anlamamız mümkündür.

"Yeni çıkarılması düşünülen İmar Affı Yasası"nın benzer sonuçları vereceği kesindir. Herhalde bu bariz gerçeği görmemek daha doğru görmek istemek için siyasal iktidarda olmak gerekir.

Kobe Depremi hakkında...

Bir şeyin hakkında, birşeyler söylemek ya da yazmak için yeterli bilgiye sahip olunması gerektiğini kimse inkar edemez. Bizim de Kobe depremi ile ilgili bir yazı kaleme alırken henüz elimize yeterli bilgi ulaşmadığı için bir iddiamız bulunmamaktadır. Böyle bir başlığı kullanmaktaki amacımız her zaman ve her konuda yapıldığı gibi iddialı yazılar yazma ve iddialı konuşma tutumlarını biraz olsun eleştirmeye yöneliktir.

Önce 17 Ocak 1995 salı günü yerel saatle 05.46'da meydana gelen bu deprem hakkında biraz bilgi aktarmak istiyorum. Bu bilgileri Aralık 1994 başından bu yana görevli olarak Japonya'da bulunan eski Şube Başkımız, Avrupa Deprem Mühendisliği Birliği Genel Sekreteri ve İTÜ İnşaat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Atilla MANSAL göndermiştir. Depremde hasarın yoğunlaştığı Kobe

kenti bir liman kentidir. Nüfusu 1.4 milyondur. Depremden aletsel büyüklüğü 7.2, merkez üssü ise 2 km. uzaklıktaki Awaji adasının altındadır. Depremde meydana gelen hasarın büyüklüğüne merkez üssünün yakınlığının neden olduğu ifade edilmektedir. Daha önceleri Japonya'nın kuzeyinde meydana gelen depremlerin ise Pasifik Okyanusu'nda, en az 100 km. uzakta meydana gelmesi nedeni ile hasara yol açmadığı belirtiliyor. Kobe eski bir kent, geleneksel Japon evleri çok sayıda, sokaklar ise dar. Bir çok sokaka araçların girmesi mümkün değil. İstanbul ile bu konuda benzerlikleri bulunuyor. Deprem sonrası kurtarma ve yangın söndürme çalışmalarını bu nedenle aksatmış, hatta bazı bölgelere müdahale edilememiştir. Çok sayıda yangının çıkmasının nedeni ise Doğal Gaz tesisatlarındaki kaçaklardır. Deprem anında gaz otomatik olarak kesilmektedir ancak şebekede kalan gaz bu yangınların çıkmasına ve birçok yapının yanıp kül

olmasına yol açmıştır. Şehirlerdeki bina hasarları dışında çok sayıda karayolu ve demiryolu hasarı da meydana gelmiştir.

Prof. Dr. Atilla ANSAL deprem sonrasında daireye giderek inceleme yapmıştır. Ayrıca su anda Boğaziçi Üniversitesi, Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü'nden Prof. Dr. Nuray AYDINOĞLU, Prof. Dr. Mustafa ERDİK ve Prof. Dr. Semih TEZCAN ile Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden Prof. Dr. Çetin YILMAZ'da Japonya'da bulunuyorlar. 27-31 Mart 1995 tarihlerinde gerçekleştirilecek olacak Üçüncü Uluslararası Deprem Mühendisliği Konferansı'nda bu hocalarımızın yanı sıra Japonya'dan konferansa katılacak bilim adamları da Kobe depremini anlatacaklar. Kobe depremi üzerine bu bilgilerden sonra özetle sunuları söylemek istiyorum. Öncelikle bu deprem hakkında birşeyler söylemek için henüz çok erkendir. Bilindiği gibi Deprem Mühendisliği henüz yeni bir bilim da-

lıdır. Yaşadığımız her deprem bu konuda çalışma yapanlara birçok yeni şeyler öğretmektedir. Kobe depremi de şüphesiz bir çok yeni şey öğretecektir.

İnşaat Mühendisleri Odası olarak bu vesile ile vurgulamak istediğimiz son bir kaç şey şunlardır: -Yapı üretim süreci interdisipliner bir süreçtir. Bu sürecin her aşamasında denetim yapılmalıdır. Ülkemizde bu konuda yeterli bilgi ve deneyim birikimi mevcut olup yapılması gereken ise bir an önce gerekli yasal düzenlemeleri uygulamaya koymaktan ibarettir.

-Büyük bir bölümlü deprem kuşağında yer alan ülkemizde Deprem Ölçümleme, Ama Hasarı Önenebilir görüşü doğrultusunda deprem öncesi, deprem sırasında ve deprem sonrasında yapılacaklar konusunda gerekli eğitim yapılmalıdır. Bu konuda en büyük görev ise halen her olayı bir haber olarak algılamak alışkanlığını sürdürmekte olan yazılı ve görsel medyaya düşmektedir.